

# KWARTALNY BIULETYN INFORMACYJNY

WYDAWNICTWO BIURA DELEGATA MINISTRA W. R. i O. P. DO SPRAW OCHRONY PRZYRODY

## QUARTERLY INFORMATION BULLETIN

EDITED BY THE BUREAU OF THE DELEGATE OF THE MINISTER OF CULTURES AND PUBLIC  
INSTRUCTION FOR THE PROTECTION OF NATURE

KWARTAŁ II 1936

KRAKÓW, LUBICZ 46

### A. USTAWY, ROZPORZĄDZENIA I ZARZĄDZENIA WŁADZ PAŃSTWOWYCH.

Oświadczenie Rządowe z dnia 2 kwietnia 1936 r. w sprawie przystąpienia Austrii do konwencji o uregulowaniu połowu wielorybów, z dnia 24 września 1931 r. (Dz. U. R. P. z dn. 27. IV. 1936 r. Nr. 32).

Podaje się niniejszem do wiadomości, zgodnie z komunikatem Sekretarjatu Ligi Narodów, że w wykonaniu postanowień art. 16 konwencji o uregulowaniu połowu wielorybów, podpisanej w Genewie dnia 24 września 1931 r. (Dz. U. R. P. z 1935 r. Nr. 14, poz. 75) zostało zgłoszone w Sekretarjacie Ligi Narodów dnia 2 stycznia 1936 r. przystąpienie do powyższej konwencji w imieniu Rządu Austriackiego.

Minister Spraw Zagranicznych:  
*Beck.*

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 5 maja 1936 r. o pasaniu inwentarza i zbieraniu ściółki w lasach państwowych (Dz. U. R. P. z dn. 30. V. 1936 r. Nr. 42).

Następujące punkty odnoszą się w rozporządzeniu powyższem do spraw ochrony przyrody:

§ 2. Pasanie inwentarza nie może być dozwolone:

.....

g) w lasach ochronnych i rezerwatach;

h) na terenach o glebach lekkich, skłonnych do tworzenia lotnych piasków, oraz na stromych stokach górskich.

§ 5. Do pasania w lasach państwowych może być dopuszczane tylko bydło rogate z wyłączeniem kóz i owiec. W lasach górskich mogą być dopuszczone do pasania również owce. Dla tępienia szkodliwych dla lasu owadów może być dopuszczane pasanie trzody chlewnej.

Powierzchnia, na której ma być pasany inwentarz, powinna wynosić na każdą sztukę dorosłego by-

dła rogatego nie mniej niż 2 ha, na każdą sztukę młodzieży (do 2-ch lat) oraz owiec — nie mniej niż 1 ha.

§ 6. .... Zbieranie ściółki nie może być dozwolone:

a) w lasach ochronnych i rezerwatach;

b) na stromych stokach górskich oraz na gruntach o glebach piaszczystych, gdzie istnieje obawa powstania wydym i piasków lotnych.

§ 7. Zbieranie ściółki może się odbywać tylko przez grabienie jej górnej warstwy grabiami drewnianymi. Grabienie tej samej powierzchni może być dokonywane nie częściej niż w odstępach 10-letnich. Zbieranie ściółki może odbywać się w końcu lata lub na początku jesieni; w okresie wiosennym dopuszczalne jest ono tylko w wypadkach wyjątkowych.

§ 9. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:  
*J. Poniatowski.*

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 22 czerwca 1936 r. o zmianie rozporządzenia Ministra R. i R. R. z dnia 20 listopada 1935 r. o ochronie niektórych zwierząt łownych.

Na podstawie art. 51 ust. 1 pkt. a) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckim (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 934) w brzmieniu, ustalonem rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 11 lipca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67, poz. 622), zarządzam co następuje:

§ 1. W § 1 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 20 listopada 1935 r. o ochronie niektórych zwierząt łownych (Dz. U. R. P. Nr. 86, poz. 536)

w wierszu 9 skreśla się wyrazy: «i od 16 lipca do 15 sierpnia»;



w wierszu 15 wyrazy: «od 1 stycznia» zastępuje się wyrazami: «od 15 stycznia»;

w wierszu 23 dodaje się wyrazy: «w województwach zaś poznańskim i pomorskim okres od 1 grudnia do 15 lipca»;

w wierszu 24 po wyrazach «(samic i młodych)» wstawia się wyrazy: «w województwach poznańskim i pomorskim okres od 1 grudnia do 15 lipca, w województwach pozostałych okres od 1 stycznia do 15 lipca», a po wyrazie «oraz» dodaje się wyraz «dla».

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych:  
*J. Poniatowski.*

Rozporządzenie powyższe wprowadza zatem następujące zmiany w czasie ochronnym:

dla sarn-koźłów w województwach poznańskim i pomorskim czas ochronny obowiązuje od 1 października do 31 maja, a skasowano czas ochronny od 16 lipca do 15 sierpnia;

dla zajęcy-szaraków w tych samych województwach obowiązuje ochrona od 15 stycznia (dawniej od 1 stycznia) do 15 października;

dla dzikich kaczorów dodano w wymienionych województwach czas ochronny od 1 grudnia do 15 lipca;

dla dzikich kaczek (samic i młodych) dodano w województwach poznańskim i pomorskim okres ochronny od 1 grudnia do 15 lipca, w województwach zaś pozostałych, okres od 1 stycznia do 15 lipca.

**Rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 4 maja 1936 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Robót Publicznych z dnia 30 grudnia 1922 r. w przedmiocie sadzenia i utrzymywania drzew przydrożnych na drogach publicznych (Dz. U. R. P. z dn. 20. V. 1936 r. Nr. 40).**

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Robót Publicznych z dnia 30 grudnia 1922 r. w przedmiocie sadzenia i utrzymywania drzew przydrożnych na drogach publicznych (Dz. U. R. P. z 1923 r. Nr. 8, poz. 51) § 7 otrzymuje brzmienie następujące:

## B. PARKI NARODOWE.

### Tatrzański Park Narodowy.

**Prace nad organizacją Tatrzańskiego Parku Narodowego.**

Pan Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prof. dr Wojciech Świątosławski, po porozumieniu się z ministrami Rolnictwa oraz Komunikacji, powołał w dniu 23 maja 1936 «Komisję Organizacyjną Parku Narodowego Tatrzańskiego» i powierzył obowiązki jej przewodniczącego prof. drowi Władysławowi Szaferowi. Ze względu na wzmagający się ciągle masowy ruch turystyczny w Tatrach i postępujące szybkim krokiem naprzód niszczenie pierwotnej przyrody tatrzańskiej, prace Komisji prowadzone będą w szybkim tempie. Już dnia 8 czerwca b. r. odbyło się w Krakowie pierwsze posiedzenie Komisji. Sprawozdanie z przebiegu jego obrad podajemy niżej.

«Zarządy drogowe mają prawo we własnym zakresie działania zarządzić usunięcie tylko pojedynczych drzew uschłych, uszkodzonych lub grożących bezpieczeństwu komunikacji drogowej.

Usuwanie całych grup (alei) drzew przydrożnych może nastąpić tylko za zezwoleniem Ministerstwa Komunikacji co do dróg państwowych i wojewódzkich, a wojewody co do dróg powiatowych i gminnych».

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Komunikacji:  
*Ulrych.*

Okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Nr. 16 z dnia 6 marca 1936 r. o załatwianiu spraw policyjno-budowlanych (Dz. Urzęd. Min. Spraw Wewn. Rok XIX, Nr 7 z dn. 10. III. 1936 r.).

Okólnik niniejszy wyjaśnia sposób stosowania przepisów Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o prawie budowlanem i zabudowaniu osiedli (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 202). Ze spraw poruszonych w okólniku wielkie znaczenie dla ochrony krajobrazu mają wskazówki, dotyczące postępowania władz w następujących wypadkach: gdy «chodzi o budynki lub urządzenia wzniesione, powiększone lub przebudowane bez wymaganego pozwolenia lub niezgodnie z udzielonym pozwoleniem, właściwe władze mogą żądać od właściciela wykonania pewnych robót tylko wtedy, gdy budynek lub urządzenia... zniekształcają lub szpecą ulice, place, wygląd miejscowości lub krajobrazu.... Żądanie zburzenia wzniesionego bez pozwolenia budynku lub urządzenia jest dopuszczalne tylko o tyle, o ile odnośny budynek lub urządzenia zagrażają bezpieczeństwu osobistemu lub publicznemu lub powodują zniekształcenie bądź wyraźne zeszpecenie i o ile bezpieczeństwo nie może być zapewnione, a zeszpecenie lub zniekształcenie nie może być usunięte przez dokonanie pewnych zmian lub przeróbek....».

### Sprawozdanie

z pierwszego posiedzenia Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego, odbytego w dniu 8 czerwca 1936 r. w Krakowie w Instytucie Botanicznym U. J. (ul. Kopernika 27).

### Obecni:

- a) członkowie Komisji:
  1. Prof. dr Władysław Szafer, przewodniczący, Kraków.
  2. Michał Czajkowski, radca prawny Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych, Warszawa.
  3. Prof. dr Walery Goetel, Kraków.
  4. Władysław Grzegorzewski, kierownik Biura Użytków Ubocznych i Łowiectwa Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych, Warszawa.



5. Feliks Gwiżdż, senator R. P., Warszawa.
6. Jan Karpowicz, radca min., delegat Ministerstwa W. R. i O. P., Warszawa.
7. Inż. Józef Kostyrko, kierownik Oddziału Rezerwatów Instytutu Badawczego Lasów Państwowych, Warszawa.
8. Prof. dr Tadeusz Kowalski, Kraków.
9. Prof. dr Michał Siedlecki, Kraków.
10. Prof. dr Jerzy Smoleński, Kraków.
11. Prof. dr Marjan Sokołowski, Warszawa.
12. Inż. Jan Kanty Stachowicz, kierownik Zarządu Państwowych Lasów Podhalańskich, Zakopane
13. Inż. Stanisław Staszkiwicz, kierownik Biura Produkcji Drzewa Dyrekcji Lasów Państwowych we Lwowie.
14. Dr Henryk Szatkowski, naczelnik Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji, Warszawa.
15. Walerzy Tyłka, wiceprezes Krakowskiej Izby Rolniczej, Ciche, poczta Czarny Dunajec, pow. Nowy Targ.
16. Mgr Władysław Wilanowski, delegat Ministerstwa W. R. i O. P.
17. Inż. Eugenjusz Zaczyński, burmistrz m. Zakopanego.
- b) Personel Biura Delegata Ministra W. R. i O. P. do spraw ochrony przyrody:
18. Wanda Kulczyńska, kier. Biura Delegata.
19. Dr Jerzy Lilpop, pracownik Biura Delegata.

Posiedzenie otworzył o godz. 10,15 prof. W. Szafer. Po przywitaniu obecnych wyraził radość z powodu dościa do skutku pierwszego zebrania Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego, która ma radzić nad spełnieniem wielkiego zadania kulturalnego. Realizacja Parku jest pragnieniem całego polskiego społeczeństwa, dlatego dążeniem Komisji będzie stworzyć Park na takich podstawach, aby stał się on własnością całego Narodu i był dla przyszłych pokoleń tem, czem Tatry były dla pokoleń lat minionych, t. j. źródłem wiedzy, moralności, podniesienia na duchu i natchnienia.

Następnie oddał głos delegatowi Ministerstwa W. R. i O. P., radcy Karpowiczowi, który przemówił w sposób następujący:

«W imieniu Pana Ministra W. R. i O. P. mam zaszczyt powitać Panów, podziękować Im za przybycie i życzyć jak najpomyślniejszych wyników obrad.

Komisja Organizacyjna Parku Tatrzańskiego, jak Panom wiadomo, ma za zadanie wykonanie prac wstępnych do uznania obszaru Tatr Polskich za Park Narodowy. Regulamin prac Komisji, określający jej kompetencje, ma być uchwalony na dzisiejszym zebraniu. Zanim to nastąpi, pozwolę sobie pokrótce zobrazować istniejący stan prawny w tym zakresie:

Ustawa z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody daje podstawy do tworzenia Parków Narodowych. Mianowicie — w myśl art. 9 tej ustawy Rada Ministrów rozporządzeniem może utworzyć Park Narodowy na obszarach wiekszych od 300 ha, w okolicach o krajobrazie szczególnie pięknym i bogatym w osobliwości przyrody. Wniosek o wydanie rozporządzenia składa, po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych.

Z powyższego wynika, że opracowanie wniosku na Radę Ministrów w sprawie utworzenia Parku Narodowego w Tatrach mogłoby nastąpić w drodze porozumienia dwóch Ministrów: Ministra R. i R. R. i Ministra W. R. i O. P. Powołanie przez Pana Ministra W. R. i O. P. Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego, w jej obecnym składzie, nie wynika przeto z obowiązku ustawowego, jest zaś tylko spowodowane chęcią opracowania możliwie wszechstronnego i doskonałego projektu.

Poza projektem rozporządzenia Rady Ministrów, Ministerstwo oczekiwać będzie od Komisji również opracowania projektów rozporządzeń i zarządzeń wykonawczych, przewidzianych w art. 10 ustawy o ochronie przyrody, oraz dokonania obliczeń przypuszczalnych kosztów, które mogą obciążyć Skarb Państwa w związku z wprowadzeniem w życie rozporządzenia o Parku Narodowym w Tatrach.

Wykonanie wymienionych prac wymaga pewnego czasu, uchwała więc Rady Ministrów o Parku Tatrzańskim w najlepszym razie mogłaby być podjęta dopiero przy końcu bieżącego roku kalendarzowego.

Aby w międzyczasie zapobiec ewentualnej, sprzecznej z zasadami przyszłego Parku, działalności poszczególnych właścicieli prywatnych na obszarze Tatr, Komisji Organizacyjnej będzie służyło prawo zwracania się z wnioskami do Wojewody krakowskiego, a w przypadkach nagłych do Starosty nowotarskiego, o wydanie tymczasowych zarządzeń ochronnych, przewidzianych w art. 11 ustawy o ochronie przyrody.

W ten sposób uprawnienia Komisji wydają się wystarczające do doraźnego zabezpieczenia Tatr naszych przed zniszczeniem i zapewnienia im skutecznej ochrony, niemniej jednak zakończenie prac Komisji powinno nastąpić w możliwie krótkim czasie ze względu na konieczność stworzenia wreszcie trwałych podstaw istnienia Parku Tatrzańskiego.

Na tem kończę, nie potrzebuje chyba przytem nadmienić, że Ministerstwo W. R. i O. P. będzie otaczało prace Komisji jak najżyczliwszą opieką i nie odmówi w razie potrzeby swej pomocy».

Następnie odczytał prof. Szafer program porządku dziennego, który po uwzględnieniu zmian zaproponowanych przez mgra Wilanowskiego ustalono w sposób następujący:

- I. Uchwalenie regulaminu Komisji.
- II. Dyskusja ogólna nad podstawami organizacji Parku Narodowego Tatrzańskiego.
- III. Utworzenie Podkomisji.
- IV. Wybór zastępcy przewodniczącego i sekretarza Komisji.
- V. Ustalenie terminów prac Komisji i Podkomisji.
- VI. Wolne wnioski.

### *I. Regulamin Komisji.*

Prof. Szafer odczytał projekt regulaminu Komisji. Po dyskusji, jaką na ten temat przeprowadzono, a w której zabierali głos pp.: mgr. Wilanowski,



nowski, radca Czajkowski, prof. Szafer, prof. Goetel, nacz. Szatkowski, sen. Gwiżdż, prof. Siedlecki i prof. Kowalski, uchwalono tekst regulaminu w brzmieniu jak załącznik 1).

Omawiając § 10 regulaminu, który przyjęto bez zmian, prof. Szafer zwrócił uwagę na fakt, iż personel jego Biura, który jest przeciążony pracą, nie będzie mógł wykonać sam w godzinach urzędowych zwiększonej pracy, jaka wyłoni się w związku z działalnością Komisji. Napewno zajdzie potrzeba zaangażowania do wykonania niektórych prac osób z poza Biura, które za pracę tę muszą otrzymać osobne wynagrodzenie. Wprawdzie Ministerstwo W. R. i O. P. przeznaczyło na cele Komisji pewną kwotę, jednak fundusz ten okaże się napewno za szczupły. W związku z tem oświadczył nacz. Szatkowski, iż pewną część kosztów mogłoby pokryć Ministerstwo Komunikacji, a inż. Kostyrko powiedział, że w pokrywaniu wydatków Komisji będzie partycypowało także Ministerstwo R. i R. R.

W związku z § 11, na zapytanie sen. Gwiżdża, oświadczył prof. Szafer, iż obrady Komisji są jawne, jeśliby zaś w toku obrad okazała się potrzeba omówienia spraw poufnych, to poufność ta będzie zawsze przez przewodniczącego wyraźnie zastrzeżona.

## II. Dyskusja ogólna nad podstawami organizacji Parku Narodowego Tatrzańskiego.

Zapraszając do tej dyskusji, prof. Szafer zwrócił się do obecnych z prośbą, aby ograniczyli się do omówienia tylko spraw zasadniczych.

Radca Czajkowski zaproponował, aby przyjąć następujące podstawy organizacji:

1) ustalenie granic względnie terenu Parku, zbadanie na nim stanu posiadania, uprawnień osób trzecich;

2) ustalenie pasów względnie stref ochrony i rozważenie, które ze wspomnianych wyżej uprawnień i w jakim stopniu mogą być na rzecz Parku ograniczone;

3) ustalenie przedmiotu ochrony;

4) opracowanie na podstawie zebranych materiałów faktycznych i teoretycznych formy prawnej (rozp. Rady Ministrów, rozp. Ministrów, zarządzeń Wojewodów), przyczem należy uwzględnić konieczność respektowania praw osób trzecich, oraz dorobku miejscowej, pierwotnej kultury.

Nacz. Szatkowski zaproponował uwzględnienie problemów następujących:

1) kompleksu zagadnień naukowo-przyrodniczych;

2) kompleksu interesów człowieka (turysty), który do Parku się dostaje (istnieje, zdaniem mowcy, daleko idąca łączność między powyższymi dwoma zagadnieniami, Park bowiem tylko wtedy odegra swą rolę, jeśli będzie odpowiednio udostępniony);

3) dostosowania do życia i rzeczywistości.

Wiceprezes Tyłka prosi, aby do powyższych

punktów dodać jako osobną, sprawę rolnictwa. W odpowiedzi wyjaśnił nacz. Szatkowski, iż problem ten mieści się w trzecim punkcie wymienionych przez niego zasad organizacji.

Prof. Sokółowski proponuje, aby organizację Parku podzielić na trzy grupy zagadnień:

1) sprawy leśne;

2) sprawy pasterstwa;

3) sprawy turystyczne,

przyczem każda z tych grup winna mieć dwa niejako «oblicza», naukowe i praktyczne.

Prof. Goetel zaznacza, że wszystkie poruszone problemy omawia lub o nie zahacza «protokół» obrad krakowskich z r. 1925. Jest jednak zdania, iż problem «dostosowania do życia» (o którym mówił nacz. Szatkowski) jest tak ważny, że byłoby wskazane, aby osobne ciało nim się zajęło. Podniósł ponadto znaczenie regjonalizmu Podhala i zaproponował współpracę w tym względzie z Komisją dla Spraw Regionalnych Podhala i Beskidów Zachodnich, a także uzgodnienie prac Komisji Parku z planem regionalnym Podhala.

Radca Czajkowski wyraża zapatrywanie, że wyłonienie osobnej podkomisji dla problemu «dostosowania do życia» nie byłoby wskazane — jest za koncepcją prof. Sokółowskiego, który mówił o «dwóch obliczach» podkomisji, naukowem i praktycznem.

Prof. Kowalski dzieli podstawy organizacji na trzy grupy:

1) przyrodniczą;

2) dla interesów miejscowej ludności;

3) dla interesów przybyszów,

prosi jednak, aby prof. Szafer przedstawił swój w tym względzie projekt.

Nacz. Szatkowski proponuje utworzenie 4 podkomisji:

1) naukowo-przyrodniczej;

2) turystycznej;

3) prawno-organizacyjnej;

4) gospodarczej.

Następnie przemówił prof. Szafer, stwierdzając, iż w dyskusji poruszono sprawy najistotniejsze, które uwzględnił w następującym podziale pracy między 9 podkomisji.

1. Podkomisja dla spraw komunikacji i turystyki zbada stan faktyczny i rozważy całokształt zagadnień w tej dziedzinie w najszerszym tego słowa znaczeniu, nietylko w obrębie Parku ale w jego otoczeniu (udostępnienie dla kraju i zagranicy).

2. Podkomisja dla spraw pasterstwa zbada stan posiadania na terenie Parku, prawny i faktyczny, interesy ludności, ich prawa faktyczne i nabyte — zbada stosunek tych zagadnień do Parku i obmyśli sposoby załatwienia spraw, które z koncepcją Parku będą w kolizji.

3. Podkomisja dla spraw leśnictwa, podobnie jak druga, po zbadaniu stanu faktycznego rozważy ustawodawstwo obowiązujące na



terenie Parku w zakresie gospodarstwa leśnego, zastanowi się, czy będzie można je nadal w dotychczasowej mierze stosować, jeśli zaś nie, obmyśli wytyczne do opracowania zarządzeń uzupełniających.

4. Podkomisja dla spraw łowiectwa i rybactwa ma analogiczne zadania jak Podkomisja trzecia. Zbada ponadto m. in. sprawę rybołówstwa sportowego, zarybiania rzek i t. p.

5. Podkomisja dla ochrony roślin.

6. Podkomisja dla ochrony zwierząt.

Podkomisje 5-ta i 6-ta mają zadania ściśle naukowe, dotyczące gatunkowej i lokalnej ochrony roślin i zwierząt.

7. Podkomisja dla ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej obmyśli sposoby ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej, zbada sprawę możliwości użytkowania siły wodnej, eksploatacji kamienia i t. d.

8. Podkomisja dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala obmyśli sposoby zachowania miejscowego elementu góralskiego, dorobku miejscowej, pierwotnej kultury, pozostawać będzie w kontakcie z Biurem Planu Regionalnego Podhala i Beskidów Zachodnich.

9. Podkomisja prawnicza zaznajomi się z ustawodawstwem zagranicznym, dotyczącym Parków Narodowych, a to celem ewentualnego wykorzystania zdobytych już na tem polu doświadczeń obcych. Będzie pozostawała w kontakcie z wszystkimi Podkomisjami, a otrzymawszy od nich materiały, opracuje na ich podstawie formę prawną dla rozporządzenia Rady Ministrów o Parku Narodowym Tatrzańskim, oraz potrzebnych rozporządzeń, a także zarządzeń wykonawczych.

Na wniosek prof. Kowalskiego postanowiono Podkomisję 4-tą i 6-tą połączyć w jedną Podkomisję dla ochrony zwierząt oraz spraw łowiectwa i rybactwa.

Radca Karpowicz zaproponował powołanie osobnej Podkomisji finansowej, któraby obliczyła wydatki związane z realizacją Parku. Wniosek ten, poparty przez radcę Czajkowskiego, został uchwalony; wyboru jej członków postanowiono dokonać w jesieni, po ukończeniu prac innych Podkomisji.

Następnie otworzył prof. Szaffer dyskusję nad następującymi sprawami, poruszonymi w dyskusji:

- 1) terenem Parku;
- 2) przedmiotem ochrony (z kompleksem zagadnień naukowo-przyrodniczych);
- 3) strefami ochrony;
- 4) sprawami gospodarczymi.

1. Teren Parku.

Omawiając granice Parku w myśl wytycznych, które znajdują się w opracowanym przez Państwową Radę Ochrony Przyrody przed rokiem 1928 projekcie ustawy o Parku, zapronował prof. Szaffer, aby włączono do Parku obszar całych Tatr Polskich, łącznie z własnością «Siedmiu Gmin». Za-

znaczył jednak, że stać się to winno za zgodą właścicieli tych terenów.

W dyskusji nad tą sprawą zabrał głos p. Tylicka, który poprosił przede wszystkim o wyjaśnienie, co to jest Park Narodowy. Zaznaczył, że w tym względzie ludność miejscowa (Siedmiu Gmin) nie jest poinformowana, a raczej jest poinformowana w sposób niewłaściwy. Ludność ta nie jest przychylnie dla Parku usposobiona i — jego zdaniem — nie będzie chciała zrzec się na rzecz Parku przywilejów, związanych z posiadaniem lasów, które nabyła swego czasu za drogie pieniądze. Obawia się również wywłaszczenia przymusowego. Jest zdania, że należy teren Siedmiu Gmin wyłączyć z Parku Narodowego. — W dalszym ciągu przemawiali: prof. Kowalski, prof. Goetel, radca Czajkowski (wyjaśnił, iż ustawa o ochronie przyrody przewiduje wywłaszczenie tylko wtedy, gdy sprawa w inny sposób nie da się załatwić) i prof. Szaffer, który wyraził przekonanie, iż miejscowa ludność po zaznajomieniu się dokładnie z pracami Komisji i uczestnicząc w niej, sama dojdzie do przekonania, że włączenie jej terenów do Parku będzie dla niej korzystne, gdyż Komisja nie przedłoży Rządowi w sprawie Parku planu, któryby krzywdził ludność miejscową, a tylko taki, który będzie miał na celu jej podniesienie gospodarcze.

2. Przedmiot ochrony.

Określeniem przedmiotu ochrony zająć się winni — zdaniem prof. Szafra — znawcy przyrody (fauny, flory i t. d.) przy uwzględnieniu stref ochrony.

3. Strefy ochrony.

Prof. Szaffer wypowiedział się za wprowadzeniem na obszarze Parku stref ochrony: 1) mniej ścisłej, 2) ścisłej, oraz 3) najściślej (np. dla ochrony roślin: profil biologiczny całych Tatr w dolinie Białego, hala Pyszna; lub rezerwat zupełny na Wołoszynie dla ochrony fauny, w szczególności niedźwiedzia, który jedynie w tem miejscu w Tatrach Polskich występuje stale).

W dyskusji nad tą sprawą zabierali głos pp.: burmistrz Zaczynski (na temat stosowania innych norm ochronnych na terenie własności prywatnej, a innych na obszarach będących własnością publiczną lub państwową), nacz. Szatkowski, prof. Goetel, prof. Sokołowski, prof. Siedlecki (zaznaczył, że nie może być mowy o strefach ochrony w odniesieniu do ochrony fauny, rybactwa i łowiectwa) i prof. Szaffer.

4. Sprawy gospodarcze.

Prof. Szaffer zaznaczył, że Komisja liczyć się będzie zawsze z «człowiekiem» i jego prawem do życia, musi jednak osiągnąć cel swych prac. Dlatego musi oddzielić — po rozważeniu — istotne sprawy i potrzeby od nieistotnych (np. problem gospodarki na halach rozważyć nie tylko ze stanowiska interesów lokalnych, ale również na szerszym tle interesów Państwa), a sprawy, które kolidować będą z interesami ochrony przyrody, będzie się



starala zlikwidować na korzyść Parku. — W tej sprawie przemawiał jeszcze nacz. Szatkowski, który mówił o prawie człowieka miejscowego, związanego z terenem ustawami, i człowieka napływowego, który w górach ma prawa moralne. Wyraził nadzieję, że problem ten da się rozwiązać, istnieje bowiem zasadniczy związek ideowy między ochroną przyrody a turystyką. Prof. Goetel zwrócił uwagę na potrzebę utrzymywania porządku w górach przy pomocy t. zw. straży górskiej, która w Tatrach mogłaby być zorganizowana na wzór straży górskiej w Tyrolu.

### III. Utworzenie Podkomisji.

Prof. Szaffer zaproponował skład osobowy poszczególnych Podkomisji (przewodniczących, członków i rzeczoznawców), który po dyskusji z udziałem prawie wszystkich obecnych członków Komisji ustalono jak w załączniku 2). Wybór ten stanie się prawomocny po zatwierdzeniu regulaminu Komisji przez Ministra W. R. i O. P.<sup>1)</sup>.

### IV. Wybór zastępcy przewodniczącego i sekretarza Komisji.

Zastępcą przewodniczącego wybrano prof. Walerego Goetla, a sekretarzem Komisji inż. Jana Kantego Stachowicza, którzy wybór ten przyjęli.

### V. Ustalenie terminów prac Komisji i Podkomisji.

Terminy te ustalono na wniosek prof. Szafiera i po dyskusji, w której brali udział prawie wszyscy obecni członkowie Komisji, w sposób następujący:

1) W ciągu czerwca każda z Podkomisji odbędzie jedno posiedzenie, na którym m. in. omówi, a następnie zaprojektuje (na najbliższe plenarne posiedzenie Komisji) preliminarz wydatków Podkomisji, związanych z pracą w terenie.

2) Do 15 sierpnia b. r. odbywać się będą prace Podkomisji, które nadsyłać mogą do Biura P. R. O. P. przygotowane przez siebie referaty do powielenia.

3) Posiedzenie plenarne (drugie) Podkomisji z udziałem wybranych rzeczoznawców odbędzie się w Zakopanem w dniu 15 sierpnia b. r.

4) Od dnia 15 do 25 sierpnia odbywać się będą prace w Zakopanem, uzgadnianie wniosków, formułowanie tez, obchody terenu i t. d.

5) 25 sierpnia b. r. odbędzie się w Zakopanem trzecie plenarne posiedzenie Komisji, po którym nastąpi oddanie przygotowanych materiałów Podkomisji prawniczej.

6) Od końca sierpnia do połowy grudnia b. r. trwać będą prace Podkomisji prawniczej (w porozumieniu z Podkomisjami), która na dzień 15 grudnia

b. r. przygotowuje projekt rozporządzenia o Parku i innych potrzebnych rozporządzeń oraz zarządzeń wykonawczych.

7) 15 grudnia b. r. odbędzie się czwarte plenarne posiedzenie Komisji, na którym nastąpi przyjęcie projektu, oraz wybór Podkomisji finansowej (por. str. 8).

8) Ostatnie plenarne posiedzenie Komisji odbędzie się około 1 stycznia 1937 r., na którym m. in. ustalony zostanie sposób przedstawienia Ministrowi W. R. i O. P. projektu rozporządzenia o Parku, poczem wszystkie akta Komisji przekazane zostaną Ministerstwu W. R. i O. P.

Postanowiono, że Prezydium Komisji, rozsyłając protokół posiedzenia wszystkim członkom Komisji, prześle przewodniczącym Podkomisji wytyczne dla przygotowania planu preliminarza budżetowego.

Uchwalono również, że zaproszenia na pierwsze posiedzenia Podkomisji roześle Biuro P. R. O. P. po otrzymaniu w tej sprawie potrzebnych wskazówek od przewodniczących Podkomisji.

### VI. Wolne wnioski.

Prof. Sokółowski wystąpił z wnioskiem, aby Komisja, a zwłaszcza członkowie Podkomisji dla spraw pasterstwa i spraw leśnych już obecnie rozpocząli propagandę Parku Narodowego wśród miejscowej ludności. W związku z tem omówił sen. Gwiżdż potrzebę wydania broszury na ten temat. W dyskusji nad tą sprawą zauważył radca Czajkowski, że ogłaszanie takiej broszury przed ukończeniem prac Podkomisji byłoby przedwczesne. Postanowiono wobec tego odłożyć załatwienie tej sprawy do jesieni, a prof. Szaffer zwrócił się do pp. sen. Gwiżdża, wiceprezesa Tyłki i burmistrza Zaczynskiego z prośbą, aby w toku prac w Podkomisjach, których są członkami, mówili o otwarciu z ludnością miejscową o tych pracach i starali się dla nich przychylnie ludność tę usposobić.

### Zamknięcie posiedzenia.

Prof. Szaffer zamknął posiedzenie o godz. 14,15 apelem, skierowanym do członków Komisji, aby — ufni w pomyślne spełnienie czekającego ich wielkiego zadania kulturalnego — starali się z najlepszą wiedzą i wolą znaleźć wyjście we wszystkich trudnych sprawach, jakich — zapewne — wyłoni się dość wiele w toku ich prac, i podziękował wszystkim za udział w zebraniu.

Przewodniczący:  
Prof. Dr Władysław Szaffer.

### Dodatek.

Po skończonem posiedzeniu prof. dr W. Goetel zrzekł się tymczasowego przewodnictwa Podkomisji dla spraw komunikacji i turystyki. Wobec tego przewodniczący, prof. W. Szaffer, zwrócił się

<sup>1)</sup> Por. «Dodatek» na końcu sprawozdania.



z prośbą o objęcie przewodnictwa tej Podkomisji do obecnego jeszcze naczelnika Wydziału Turystyki, dra Henryka Szatkowskiego, który wyraził na to swą zgodę.

*Prof. Dr Władysław Szafer.*

Załącznik Nr 1.

### *Regulamin*

Komisji Organizacyjnej Parku Narodowego Tatrzańskiego, powołanej zarządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 23 maja 1936 r. (Nr. IV NS-6035/36).

#### § 1.

W niniejszym regulaminie pod słowem «Komisja» należy rozumieć «Komisja Organizacyjna Parku Narodowego Tatrzańskiego».

#### § 2.

Celami Komisji są:

1. Opracowanie projektu rozporządzenia Rady Ministrów o Parku Narodowym Tatrzańskim, przewidzianego w art. 9 ustawy z dnia 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 274).

2. Opracowanie projektów najpilniejszych rozporządzeń i zarządzeń wykonawczych, przewidzianych w art. 10 wyżej przytoczonej ustawy w odniesieniu do Parku Narodowego Tatrzańskiego.

3. Dokonanie obliczenia przypuszczalnych kosztów, jakie obciążą Skarb Państwa w związku z realizacją Parku Narodowego Tatrzańskiego.

#### § 3.

Podstawą prac Komisji są przepisy ustawy o ochronie przyrody z dnia 10. III. 1934 (Dz. U. R. P. Nr. 31, poz. 274) przy uwzględnieniu wytycznych, zawartych w protokóle konferencji przedstawicieli nauki polskiej i czechosłowackiej, odbytej w Krakowie w dniach 8 i 9 grudnia 1925 r., o ile wytyczne te nie są sprzeczne z ustawą o ochronie przyrody i o ile dotyczą zwłaszcza spraw naukowych.

#### § 4.

Prace Komisji winny być zakończone w terminie do dnia 1-go stycznia 1937 r.

#### § 5.

Zastępcę przewodniczącego i sekretarza wybiera Komisja we własnym zakresie.

#### § 6.

Posiedzenia Komisji są ważne niezależnie od liczby obecnych członków Komisji.

#### § 7.

Uchwały Komisji zapadają w drodze głosowania zwykłą większością głosów obecnych na posiedzeniu członków Komisji.

W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

#### § 8.

Komisja może wylaniać Podkomisje do specjalnych zadań, wybierając równocześnie ich przewodniczących i sekretarzy.

Postanowienia §§ 6, 7, 9 i 11 mają zastosowanie i do Podkomisyj.

#### § 9.

Przewodniczący Komisji oraz Podkomisyj — ci ostatni w porozumieniu z przewodniczącym Komisji — mogą zapraszać do współpracy w Komisji i w Podkomisjach rzeczoznawców z poza grona członków Komisji z prawem głosu doradczego.

#### § 10.

Czynności administracyjno-kancelaryjne Komisji spełnia Biuro Państwowej Rady Ochrony Przyrody (Kraków, Lubicz 46).

#### § 11.

Umieszczanie w prasie sprawozdań, enuncjacji, wywiadów, sprostowań i t. p., dotyczących biegu prac Komisji, należy wyłącznie do przewodniczącego Komisji.

#### § 12.

Członkowie Komisji pełnią swe obowiązki honorowo. Za podróże odbywane w sprawach Parku Narodowego Tatrzańskiego członkowie Komisji i zaproszeni rzeczoznawcy (§ 9) otrzymują zwrot kosztów podróży oraz diety<sup>1)</sup>, przyczem osoby będące funkcjonariuszami państwowymi otrzymują zwrot kosztów podróży i diety według norm, przysługujących im z tytułu zajmowanego stanowiska służbowego, osoby zaś nie będące funkcjonariuszami państwowymi według norm, ustalonych dla radców we władzach centralnych.

Załącznik Nr 2.

#### *Skład osobowy Podkomisyj.*

I. Podkomisja dla spraw komunikacji i turystyki.

Przewodniczący:

Dr Henryk Szatkowski, naczelnik Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji, Warszawa, al. Ujazdowskie 49.

A. Członkowie:

Prof. dr Walery Goetel, Kraków, ul. Wybickiego 1 A.

Prof. dr Tadeusz Kowalski, Kraków, ul. Łokietka 1.

<sup>1)</sup> Według rozporządzenia Rady Ministrów z 2 lipca 1936 r. (Dz. U. R. P. Nr: 54 z 15 lipca 1936, poz: 393) diety wynoszą dziennie dla: IV grupy 25.— zł, dla V grupy 17.— zł, dla VI grupy 13.— zł, dla VII grupy 10.— zł, dla VIII grupy 8.— zł.



Inż. Jan Kanty Stachowicz, kierownik Zarządu Państw. Lasów Podhal., Zakopane.

Mgr Władysław Wilanowski, Warszawa, al. Szucha 25, Ministerstwo W. R. i O. P.

Inż. Eugenjusz Zaczynski, burmistrz m. Zakopanego.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Dr Boniecki, Kraków, al. Słowackiego 1.

Dr Władysław Krygowski, Kraków, ul. św. Marka 11.

Mgr Witold Mileski, Kraków, ul. Potockiego 5. Biuro P. T. T.

## II. Podkomisja dla spraw pasterstwa.

Przewodniczący:

Feliks Gwiżdż, senator R. P., Warszawa, ul. Szopena 1.

A. Członkowie:

Prof. dr Walery Goetel, Kraków, ul. Wybickiego 1 A.

Władysław Grzegorzewski, kierownik Biura Użytków Ubocznych Dyrekcji Naczelnej L. P., Warszawa, ul. Wawelska 54.

Inż. Józef Kostyrko, kierownik Oddziału Rezerwatów Instytutu Badawczego L. P., Warszawa, ul. Wawelska 54.

Inż. Jan Kanty Stachowicz, kierownik Zarządu Państw. Lasów Podhal., Zakopane.

Walenty Tylka, wiceprezes Krakowskiej Izby Rolniczej, Ciche, p. Czarny Dunajec, pow. Nowy Targ.

Mgr Władysław Wilanowski, Warszawa, al. Szucha 25, Ministerstwo W. R. i O. P.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Inż. Adam Drozdowski, Nowy Targ.

Inż. Gurz, kierownik Szkoły Rolniczej, Nowy Targ.

Radca Mieczysław Hordyński, Dyrekcja Lasów Państwowych, Lwów, ul. Chorażczyzna 17.

Wojciech Kamiński, przewodniczący Związku Hodowców Owiec, Szaflary.

Dr Kączkowski, Warszawa, ul. Madalińskiego 87.

Edward Kleszczyński, prezes Krakowskiej Izby Rolniczej, Kraków, pl. Szczepański.

Michał Krzysiak, Ciche, p. Czarny Dunajec, pow. Nowy Targ.

Prof. dr Teodor Marchlewski, Kraków, al. Mickiewicza 13.

Piotr Stasz, gospodarz, Maruszyna, pow. Nowy Targ.

Juljusz Zborowski, dyrektor Muzeum Tarzańskiego, Zakopane.

## III. Podkomisja dla spraw leśnictwa.

Przewodniczący:

Inż. Józef Kostyrko, kierownik Oddziału Rezerwatów Instytutu Badawczego L. P., Warszawa, ul. Wawelska 54.

A. Członkowie:

Feliks Gwiżdż, senator R. P., Warszawa, ul. Szopena 1.

Prof. dr Marjan Sokołowski, Warszawa, Miodowa 23.

Inż. Jan Kanty Stachowicz, kierownik Zarządu Państw. Lasów Podhal., Zakopane.

Inż. Stanisław Staszkievicz, kierownik Biura Produkcji Drzewa Dyrekcji L. P., Lwów, ul. Chorażczyzna 17.

Walenty Tylka, wiceprezes Krakowskiej Izby Rolniczej, Ciche, p. Czarny Dunajec, pow. Nowy Targ.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Radca Mieczysław Hordyński, Dyrekcja Lasów Państwowych, Lwów, ul. Chorażczyzna 17.

Prof. inż. Jan Kłoska, Warszawa, Korytnicka 48.

Inż. Madeyski, Nowy Targ.

Prof. Stanisław Sokołowski, Kraków, Diełłowska 86.

Jerzy Uznański, Szaflary pod Nowym Targiem.

C. W razie potrzeby mogą być nadto na posiedzenia tej Podkomisji zapraszani sołtysi majątku siedmiu gromad (Siedmiu Gmin):

Jędrzej Bobik, gromada Wróblówka.

Józef Chlebig, gromada Czarny Dunajec.

Andrzej Folfas, gromada Witów.

Józef Leja, gromada Podczerwone.

Jan Michniak, gromada Ciche.

Wojciech Pilch, gromada Chochółów.

Jan Zubek, gromada Dzianisz.

## IV. Podkomisja dla ochrony zwierząt, spraw łowiectwa i rybactwa.

Przewodniczący:

Prof. dr Michał Siedlecki, Kraków, ul. św. Anny 6.

A. Członkowie:

Władysław Grzegorzewski, kierownik Biura Użytków Ubocznych Dyrekcji Naczelnej L. P., Warszawa, ul. Wawelska 54.

Jan Karpowicz, radca min., Warszawa, al. Szucha 25. Min. W. R. i O. P.

Inż. Józef Kostyrko, kierownik Oddziału Rezerwatów Instytutu Badawczego L. P., Warszawa, ul. Wawelska 54.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Doc. dr Józef Fudakowski, Kraków, ul. Sławkowska 17.

Inż. Herman Knothe, Warszawa, ul. Wawelska 54.

Dyr. Tadeusz Malicki, Zakopane, Sanatorium Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Prof. dr Teodor Marchlewski, Kraków, al. Mickiewicza 13.

Jan Michniak, Ciche, p. Czarny Dunajec, pow. Nowy Targ.

Dr Józef Mikulski, Kraków, ul. św. Anny 6.

Mjr. Bronisław Romaniszyn, Kraków, al. Słowackiego 8.

Prof. dr Wacław Roszkowski, Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26-28.

Adam hr. Starzeński, Kościelec, p. Chrzanów.

Insp. Stanisław Zarnecki, Kraków, Urząd Wojewódzki.

## V. Podkomisja dla ochrony roślin.

Przewodniczący:

Prof. dr Władysław Szafer, Kraków, ul. Lubicz 46.

A. Członkowie:

Inż. Józef Kostyrko, Warszawa, ul. Wawelska 54.



Prof. dr Marjan Sokołowski, Warszawa, Miodowa 23.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Doc. dr Bogumił Pawłowski, Kraków, ul. Kopernika 27.

Prof. dr Adam Wodziczko, Poznań, ul. Słowackiego 4/6.

VI. Podkomisja dla ochrony krajobrazu i przyrody nieożywionej.

Przewodniczący:

Prof. dr Jerzy Smoleński, Kraków, pl. Groble 8.

A. Członkowie:

Prof. dr Walery Goetel, Kraków, ul. Wybickiego 1 A.

Prof. dr Tadeusz Kowalski, Kraków, ul. Łokietka 1.

Inż. Eugenjusz Zaczyński, burmistrz m. Zakopanego.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Dr Mieczysław Klimaszewski, Kraków, ul. Grodzka 64.

Prof. dr Stefan Kreutz, Kraków, ul. Gołębia 11.  
Dyr. Tadeusz Malicki, Zakopane, Sanatorium Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Dr Stanisław Sokołowski jun., Kraków, ul. Dietłowska 86.

Inż. arch. Bogdan Treter, Kraków, ul. Kujawska 3.

VII. Podkomisja dla zachowania cech swojszczyzny Tatr i Podhala.

Przewodniczący:

Prof. dr Tadeusz Kowalski, Kraków, ul. Łokietka 1.

A. Członkowie:

Prof. dr Walery Goetel, Kraków, ul. Wybickiego 1 A.

Feliks Gwiżdż, senator R. P., Warszawa, ul. Szopena 1.

Prof. dr Jerzy Smoleński, Kraków, pl. Groble 8.

Inż. Eugenjusz Zaczyński, burmistrz m. Zakopanego.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Inż. Janusz Chmielewski, Warszawa, Mokotowska 61.

Prof. dr Adolf Chybiński, Lwów, ul. Karczka 20.

Dyr. Tadeusz Malicki, Zakopane, Sanatorium Związku Nauczycielstwa Polskiego.

Inż. arch. Bogdan Treter, Kraków, ul. Kujawska 3.

Dyr. Jakób Zachemski, Kraków, Senatorska 23, m. 5.

Juljusz Zborowski, dyrektor Muzeum Tatrzańskiego, Zakopane.

VIII. Podkomisja prawnicza.

Przewodniczący:

Michał Czajkowski, radca prawny Dyrekcji Naczelnej L. P., Warszawa, ul. Wawelska 54.

A. Członkowie:

Mgr Władysław Wilanowski, Warszawa, al. Szucha 25, Ministerstwo W. R. i O. P.

B. Osoby, z grona których mogą być powołani rzeczoznawcy:

Radca Mieczysław Hordyński, Lwów, Dyrekcja L. P., ul. Chorążczyzna 17.

Mgr Mieczysław Kaniewski, Dyrekcja Naczelna L. P., Warszawa, Wawelska 54.

Prof. dr Fryderyk Zoll, Kraków, ul. Pierackiego 25.

Sekretarzy Podkomisji powołają Przewodniczący Podkomisji. Korespondencje Podkomisji opłacane być mają gotówką z subsydjów na ten cel udzielonych.

### Uchwały Walnego Zjazdu Delegatów P. T. T.

Walny Zjazd Delegatów P. T. T.<sup>1)</sup>, przyjął jednomyślnie następujące uchwały, mające bezpośrednie znaczenie dla Tatrzańskiego Parku Narodowego.

1. Walny Zjazd Delegatów P. T. T. sprzeciwia się wszelkim dalszym projektom sztucznego udostępniania i uprzemysławiania Tatr w związku z wybudowaną kolejką na Kasprowy Wierch, a w szczególności budowie nowych dróg, hoteli i udogodnień komunikacyjnych.

2. Walny Zjazd Delegatów P. T. T. protestuje przeciwko barbarzyńskiemu niszczeniu alei starych drzew przy budowie nowej szosy do Kuźnic, przez co droga ta została pozbawiona najpiękniejszej swojej ozdoby.

3. Walny Zjazd Delegatów P. T. T. wzywa Zarząd Główny, aby wszelkimi siłami bronił teraz i w przyszłości nietykalności Tatr, której skuteczną obroną będzie utworzenie Parku Narodowego Tatrzańskiego.

4. Walny Zjazd Delegatów P. T. T. wzywa wszystkich członków P. T. T. do wzięcia udziału w bezpośredniej działalności na terenie gór w duchu zasad ochrony przyrody górskiej przez zapisywanie się na członków Sekcji Ochrony Gór przy Oddziałach P. T. T.

5. Walny Zjazd Delegatów P. T. T. wzywa Zarząd Główny do rozwinięcia najżywszej propagandy kulturalnego zachowywania się w Tatrach osób, które je zwiedzają, i przeciwdziałania zaśmiecaniu gór, otoczenia schronisk i szlaków najbardziej uczęszczanych.

6. Walny Zjazd Delegatów P. T. T. uważa powołanie do życia «Straży Górskiej» za właściwy środek wykonawczy do przeprowadzania tych celów i powierza Zarządowi Głównemu zrealizowanie tego projektu.

### Park Narodowy w Pieninach.

Sprawa budowy domu mieszkalnego w przełomie pieniężnym<sup>2)</sup>.

Jak donosiliśmy w zeszłym roku, p. T. Wołski zabiegał o uzyskanie pozwolenia na wzniesienie na t. zw. Krasie nad Dunajcem, blisko granicy Parku

<sup>1)</sup> Porówn. str. 20 niniejszego N-ru Biuletynu.

<sup>2)</sup> Por. K. B. I. Rok V, Nr 4, 1935.



Narodowego, domu mieszkalnego. W sprawie tej odbyła się na miejscu komisja urzędowa pod przewodnictwem b. wiceministra W. Leśniewskiego, Przewodniczącego Komisji Parku Narodowego w Pieninach, która ustosunkowała się do projektu p. Wolskiego ujemnie. Starosta Powiatowy nowotarski pismem z dnia 18 września 1935 r. odmówił udzielenia pozwolenia na wspomnianą budowę. W motywach odmowy, obok względów na sąsiedztwo Parku Narodowego i ochronę krajobrazu, obowiązującą z mocy ustawy o ochronie przyrody z dnia 10 marca 1934 r., przytoczono także względy na projekt budynku, który w rozkładzie ubikacji i stosunku ich powierzchni nie odpowiada przeznaczeniu na mieszkanie — na brak dojazdu i t. d.

W dniu 15 maja 1936 r. odbyło się na skutek prośby p. T. Wolskiego nowe dochodzenie komisyjne, bez wiedzy i udziału P. R. O. P., w sprawie pozwolenia wybudowania na parceli położonej na Krasie po lewym brzegu Dunajca schronu na kajak i werandy, oraz na urządzenie z istniejącego magazynu z desek, domu mieszkalnego.

Po otrzymaniu wiadomości o odbyciu się tego dochodzenia Delegat Ministra W. R. i O. P. interwenjował u kompetentnych czynników administracyjnych oraz przedstawił sprawę w Ministerstwie W. R. i O. P. Z protestem wystąpiła także Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych, Kierownictwo Parku Narodowego w Pieninach i Polskie Towarzystwo Tatrzańskie.

Mimo tego p. Wolski budowę domu doprowadził do końca!

Niezależnie od budynku p. Wolskiego rozpoczęto po prawej stronie Dunajca, naprzeciw parceli p. Wolskiego oszalowanie kiosku, które zepsze krajobraz, czego można uniknąć przez zastosowanie innego systemu oszalowania.

## **Park Narodowy im. Żeromskiego w Górach Ś-to Krzyskich.**

### **Sprawa eksploatacji kwarcytu w dolinie Lubrzanki<sup>1)</sup>.**

Podług zebranych informacji zawarto umowę w sprawie uruchomienia kamieniołomu w Mąchociach w przełomie doliny Lubrzanki. Zalesione tereny zbocza góry Dąbrówki, przyległej do przełomu, zostały w tym celu wydzierżawione, a w ciągu robót przygotowawczych wycięto część lasu, narazie tylko w obrębie projektowanych kamieniołomów, nadto na szczycie wykonano szereg szurfów, dla zbadania położenia skały. W związku z powyższymi przygotowaniem projektowane są dalsze inwestycje, mające na celu transport kamienia do najbliższej drogi, biegnącej przełomem Lubrzanki, budowa baraków i t. d. Inwestycje te ze względu na ukształtowanie terenu obejmą znaczną część zalesionego zbocza Dąbrówki, co pociągnie za sobą wyrąb pięknej partii lasu mieszanego. Rozbudowa kamieniołomów w dolinie Lu-

brzanki wpłynie zasadniczo na charakter tej miejscowości.

Ze względu na zasadnicze znaczenie tego terenu dla nauki, turystyki i krajoznawstwa, jak również ze względu na pietyzm dla rodzinnych stron St. Żeromskiego, oraz na działalność kulturalną rozwijaną przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze za pośrednictwem Muzeum Świętokrzyskiego im. St. Żeromskiego — uruchomienie kamieniołomów uznać należy za rzecz niedopuszczalną i sprzeczną z przekonaniami i z interesem społeczeństwa.

## **Park Narodowy w Białowieży.**

### **Ruch turystyczny.**

za czas od dnia 1 marca do 1 czerwca b. r. wyraża się cyfrą 3.814 osób, z czego 121 osób z zagranicy. W ciągu miesiąca czerwca (do 20 b. m.) ilość turystów przekroczyła liczbę 12.000.

### **Żubry.**

W maju b. r. stado żubrów białowieskich zwiększyło się o sztukę płci żeńskiej, której nadano imię «Pustota».

Pozyskany z hodowli w Pszczynie, drogą wymiany, stadnik krwi białowieskiej 3-letni «Plisch» został w kwietniu b. r. przewieziony do Białowieży.

*Instytut Badawczy L. P.*

## **Czarnohora w literaturze powieściowej.**

O zwiększonym zainteresowaniu Czarnohorą a równocześnie o zwrocie w literaturze pięknej do przyrody, świadczą m. in. trzy ostatnie powieści, mające za przedmiot przyrodę Czarnohory. Są to: Józef Bieniasz: *Duch Czarnohory*, powieść, Lwów, nakładem Księgarni T. S. L. — Tenże: *W puszczy nad Salatrukiem*, powieść z życia niedźwiedzia, z ilustr., Lwów, Książnica Polska «Leopolia». — Stanisław Vincenz: *Na wysokiej połoninie*, obrazy, dumy i gawędy z wierzchowyń huculskiej. Warszawa 1936, Tow. Wyd. «Rój»

Pierwsza powieść «*Duch Czarnohory*» jest powieścią «społeczną» i przedstawia znaną walkę czynników ochrony przyrody z rabunkową eksploatacją kosodrzewiny czarnohorskiej (przez spółki «*Olearta*» wzgl. «*Howerla*» w powieści «*Olea Montana*»), zakończoną zniszczeniem fabryki olejków na połoninie Maryszewskiej przez powódź w r. 1927. Autor przedstawia sprawę od strony «pionierów przemysłu krajowego», którzy walczą z ciągłymi szyszanami czynników biurokratycznych, zostających rzekomo pod wpływem «Towarzystwa Miłośników Przyrody». Wiedocześnie jednak sam duch Czarnohory nie sprzyjał pracy bohaterów powieści, skoro wysiłki ich skończyły się katastrofą, w której zginęło 7 ludzi.

Druga powieść tegoż autora («*W Puszczy nad Salatrukiem*») jest historią niedźwiedzia znalezione go w puszczy wschodnio-karpackiej i chowanego przez 5 lat w leśniczówce i należy do niezłych powieści zwierzęcych, zwłaszcza do użytku młodzieży.

Natomiast książka St. Vincenza («*Na wy-*

<sup>1)</sup> Por. K. B.I. Rok VI Nr 1/2, 1936



sokiej połoninie») jest wspaniałym obrazem przyrody Czarnohorskiej, głównie tej, jaka zachowała się w duszy ludu huculskiego i może być postawiona na jednym poziomie z dziełami K. Tetmajera związaniem z Tatrami lub W. Orkana z Gorcami.

Wierchowina huculska nad Czeremoszem i spójna z nią ludność pasterska znalazły w autorze

«powiastuna» najwyższej skali, tak że kto przeczyta obszerny tom pierwszy («Prawda starowieku», str. 720) z niecierpliwością będzie oczekiwał na zapowiedziane dwa następne, a dzieląc tęsknotę autora do «młodości rodu ludzkiego», w jej świetle głębiej będzie oceniał drogi i bezdroża dzisiejszej kultury.

A. Wodziczko.

## C. REZERWATY.

### Nowe rezerwaty w lasach państwowych.

Na terenie Puszczy Kampinoskiej w n-ctwie Kampinos utworzono 3 rezerwaty:

1. «Granica» w l-ctwie Granica o pow. ca 90 ha, chroniący krajobraz oraz fragmenty boru krzewiastego (*Pinetum fruticosum*), z rzadkimi elementami runa i podszycia (np. *Aspidium montanum*);

2. «Iłów» w l-ctwie Iłów o pow. 30 ha ma na celu ochronę boru sosnowego z piętnem grabowem i swoistą roślinnością zielną;

3. «Zamczysko» w l-ctwie Grabina o pow. 1,33 ha, zasługujące na ochronę nie tylko ze względów archeologicznych (grodzisko przedhistoryczne), lecz także na stary drzewostan mieszany i bogate runo.

*Instytut Badawczy L. P.*

### Powiększenie rezerwatu „Puszczykowo-Ludwikowo“.

Istniejący od r. 1931 rezerwat częściowy Puszczykowo-Ludwikowo w Nadleśnictwie Mosina został w marcu b. r. powiększony o 760,89 ha. (Zarządzenie Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych Urz. 2015/19 z dnia 21. III. 1936 r.)

*Instytut Badawczy L. P.*

### Rezerwat na szczycie Kornuty<sup>1)</sup>.

Utworzony w jesieni ubiegłego roku rezerwat na górze Kornuta w środkowej części Karpat koło Gorlic ulega już dewastacji. Właściciel terenu objętego ochroną wniósł do Ministra W. R. i O. P. odwołanie od orzeczenia Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego i nie czekając ani na rozstrzygnięcie Ministerstwa, ani na wynik akcji mającej na celu wykupno terenu przez jedno ze stowarzyszeń społecznych, rozpoczął bezplanową eksploatację kamienia. Uzasadnienie rekursu oparte jest na danych niezgodnych z prawdą. Podano np., że właściciel jest z zawodu kamieniarzem, a uniemożliwienie mu wydobywania kamienia z Kornuty pozbawi go jednego warsztatu pracy. Faktycznie zaś właściciel Kornuty posiada jeszcze dalsze parcele, z których jedna o powierzchni blisko 5 morgów nadaje się dobrze do eksploatacji kamienia, pokrytego zaledwie kilkucentymetrową warstwą gleby.

Pod względem przyrodniczym Kornuta posiada

wysoką wartość jako stanowisko kosodrzewiny, będące reliktem z okresu lodowego oraz z bardzo bogatą i osobliwą fauną, żyje tu bowiem między innymi rzadki motyl, niepylak mnemozyne (*Parnassius mnemozyne*) i prawnie chroniony jelonek (*Lucanus cervus*).

Kornuta jest często odwiedzana przez wycieczki. W zeszłorocznym sezonie letnim zwiedziło teren rezerwatu 30 wycieczek zbiorowych w łącznej ilości około 350 osób, prócz tego zimą i latem zwiedzają te strony liczni turyści niezorganizowani. Jedna z grup turystów nadesłała w maju b. r. do Biura P. R. O. P. pismo następujące: «Zachwyceni pięknem skałek kornuckich zwracamy się do Rady Ochrony Przyrody z gorącą prośbą o dołożenie wszelkich możliwych starań, by w tym cudownym zakątku założony został rezerwat przyrodniczy». Następuje 25 podpisów. Podkreślić należy, że objęte ochroną skały kornuckie są zaledwie o kilkadziesiąt metrów oddalone od białozielonego szlaku turystycznego, wyznaczonego przez P. T. T., od którego do szlaku biegnie specjalne odgałęzienie (znaki białe), prowadzące do skałek.

Nie mogąc i nie chcąc wobec powyższego stanu rzeczy dopuścić do dalszego, bezplanowego wydobywania z Kornuty kamienia, oraz na skutek reskryptu Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego, Starosta Powiatowy gorlicki polecił Zarządowi Gminnemu w Sekowej wstrzymać natychmiast wszelką eksploatację skał na szczycie wzgórza, oraz wdrożyć dochodzenie celem wykrycia sprawców dewastacji. Ostateczna decyzja znajduje się w ręku Ministerstwa W. R. i O. P.

### Rezerwat modrzewiowy w Tomkowie<sup>1)</sup>.

W związku z wiadomościami o częściowym zniszczeniu rezerwatu w Tomkowie, Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych komunikuje, że badania przeprowadzone przez miejscowe organy administracji lasów państwowych nie potwierdziły wiadomości o dewastacji modrzewi w majątku Tomkowo. Na gruncie znaleziono jedynie dwa pniaki po modrzewiach, usuniętych w ostatnich latach; jednego wskutek uszkodzenia przez piorun, a drugiego wskutek uschnięcia. — Poza tem zauważono stare pniaki po modrzewiach ściętych przed kilku laty, oraz część modrzewi z zaldawnionymi śladami śpiłowania.

<sup>1)</sup> Por. K. B. I. Rok VI: Nr 1/2, 1936, str. 8.

<sup>1)</sup> Por. K. B. I. Rok V, Nr 3, 1935, str. 11.



## Inwentaryzacja rezerwatów cisowych.

Zakończono inwentaryzację następujących rezerwatów cisowych, przeprowadzając pomiar i numerację cisów:

«Liśów» w n-ctwie Czarny Las (56 cisów), «Połamaniec» w n-ctwie Panki (124 cisy), «Majelów» w n-ctwie Skarżysko (99 cisów) i «Radomice» w n-ctwie Dyminy (562 cisy).

Ogólna ilość cisów w tych rezerwach wynosi 841 szt., o wymiarach dochodzących niekiedy do 6,5 m wysokości i 12,5 cm pierścienicy.

*Instytut Badawczy L. P.*

## Rezerwat z brzozą niską (*Betula humilis*) w Wiktorowie nad Notecią.

Państw. Bank Rolny sprzedał majątek Wiktorowo w pow. chodzieskim p. Wiktorowi Pągowskiemu kontraktem notarialnym z 26 maja 1936 r., przy czym wyłączony został dotychczasowy rezerwat brzozy niskiej na łakach nadnoteckich (obsz. ok. 1 ha), a opiekę nad nim objął na prośbę Komitetu Ochrony Przyrody nowy właściciel otaczających terenów p. W. Pągowski (Wiktorowo, p. Zacharyn). Obecnie pożądane jest przepisanie

tytułu własności rezerwatu ze strony Państwowego Banku Rolnego na rzecz Ministerstwa W. R. i O. P.  
A. W.

## Projekt rezerwatu jeziora Mochel w Kamieniu Pomorskim.

Dział Rybacki P. I. N. G. W. w Bydgoszczy proponuje poddanie ochronie najbliższego otoczenia jeziora Mochel w Kamieniu Pomorskim, pow. sepołęskim. Jezioro Mochel stanowi stację doświadczalną Działu Rybackiego P. I. N. G. W. i jako takie powinno być wraz z otoczeniem utrzymywane w stanie niezmienionym, tymczasem ostatnio wzdłuż wybrzeża północno-wschodniego, na przestrzeni około 3 km ogołocone zostało z drzew (olch, topoli) w ilości przeszło 80 sztuk. Dalszemu zniszczeniu zapobiec może jedynie utworzenie rezerwatu, za czym przemawiają również motywy naukowo-przyrodnicze (interesująca, mało zniekształcona szata przybrzeżna jeziora i krajobrazowe, a to urozmaicone ukształtowanie brzegów, laski olszynowe, piękne okazy topoli czarnej (o średnicy dochodzącej do 1 m), dębu (o średnicy ponad 1 m), zagajniki brzożowe, bujnie rozrośnięte zarośla.  
A. W.

## D. POMNIKI PRZYRODY I HISTORJI.

### 1. Ochrona roślin.

#### Ochrona starych drzew i parków.

Urząd Wojewódzki Pomorski uznał za zabytki, podlegające opiece prawa następujące drzewa:

Starą sosnę rosnącą na wydmie nad rzeką Piaśnicą w maj. Dąbki. Zważywszy bardzo słaby przyrost drzew na wydmie, uznać należy drzewo o obwodzie 3,20 m jako bardzo stare. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego Nr. K. K. I. 5/22/35, z dnia 8. V. 1936 r.)

Dąb w Szczodrowie pow. kościerski. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego Nr. K. B. K. 3/18, z dnia 25 września 1936 r.)

Konserwator Urzędu Wojew. Poznańskiego. orzeczeniem z 19 maja 1936 r. Nr. A. K. I. 5/24/35 w myśl rozp. Prezyd. Rzplitej z 6 marca 1928 r., uznał za zabytek piękny okaz dębu (obw. pnia 4,55 m) w Grocholu, pow. bydgoskim, stojący przy skrzyżowaniu drogi z Bydgoszczy do Jaruzyna, a będący własnością p. Juliusza Stacha w Grocholu, gm. Osielsk (Ks. wiecz. Sądu Grodz. w Bydgoszczy. Grochol t. I. L. 19 parc. 51).

Dyrekcja Lasów Państwowych w Siedlcach otoczyła opieką zabytkową sosnę, znajdującą się w oddziale 105 nadleśnictwa Nowogród. Dyrekcja poleciła wyłączyć z pod wyrębu przewidzianego na r. 1939/40 cały drzewostan o powierzchni 1,64 ha.

Urząd Wojewódzki Krakowski uznał za zabytki prawnie chronione następujące drzewa:

Jałowiec rosnący przy kościele we wsi Trybsz, pow. nowotarski, na parceli będącej własnością Fun-

duszu Kościelnego. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L.: K. B. S. 11-N.-5-936, z dn. 2. VI. 1936 r.)

Lipę rosnącą przy kościele w Trybszu, na parceli będącej własnością Funduszu Kościelnego. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L.: K. B. S. 11 N.-6-936, z dn. 2. VI. 1936 r.)



Fot. B. Treter.

Ryc. 1. Stara lipa koło kościoła w Białce.  
Old lime-tree near the church in the village Białka.



Trzy lipy rosnące na starym cmentarzu kościelnym w Białce, pow. nowotarski, na parceli będącej w posiadaniu tamtejszej parafii. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L.: K. B. S. 11-N-7-1936, z dn. 2. VI. 1936 r.)

Dąb w Trzcinicy, pow. jasielski, rosnący koło tamtejszego kościoła parafjalnego i będący własnością



Ryc. 2. Zabytkowy dąb w Trzcinicy.  
Giant oak in Trzcinica near Jasło (central Carpathians).

parafii. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L. K. B. S. 11-/Ja-1-Kr. 36, z dn. 20. I. 1936 r.). — Dąb ten posadzony został w czasie budowy kościoła, a zatem w r. 1551. Ponieważ rozrastające się konary dosięgały do ściany kościoła, obcinano je w różnych czasach, co spowodowało próchnienie i z biegiem lat powstała w głębi pnia dziupla, mająca dziś 2 m średnicy i 4 m wysokości. Zaplombowaniem jej i spięciem konarów żelaznymi obręczami zajął się z całą gotowością ks. proboszcz Bronisławski przy pomocy parafjan, którzy dali swą pracę częściowo zupełnie bezinteresownie, częściowo za cenę znacznie niższą i przy pomocy zasiłku udzielonego przez Delegata Ministra W. R. i O. P. Stanowisko ks. proboszcza i parafjan jest pięknym przykładem ofiarności i wspólnej pracy dla wspólnego dobra.

#### Ochrona lasu bukowego na Przylądku Rozewskim.

Wskutek alarmów prasy o wycinaniu wspaniałych buków w lesie bukowym, porastającym Przylądek Rozewski, Komitet Ochrony Przyrody w Poznaniu zwrócił się do Starosty Morskiego w Wejherowie o poddanie lasu tego ochronie w myśl ustawy o ochronie przyrody z 10. III. 1934 r. Starosta Morski wydał zarządzenie tymczasowe z 29 maja 1936 r. Nr. Pr. 32/3, skierowane do p. Ksawerego Skwiercza w Rozewiu-Tupałach, zabraniające

wycinania drzew i krzewów w lesie Przylądka Rozewskiego do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy przez Urząd Wojewódzki Pomorski w Toruniu.

A. W.

#### Sprawa starych cmentarzy w Poznaniu.

W Poznaniu istnieje szereg starych, pięknie zaдрzewionych cmentarzy już od lat nieczynnych, które winny być najrychlej udostępnione jako parki publiczne. Brak ich daje się bowiem mieszkańcom miasta dotkliwie odczuwać. Najważniejszym zadaniem jest obecnie ochrona roślinności cmentarzy, aby nie uległa w międzyczasie dewastacji — gdyż starodrzew tych cmentarzy, pozbawionych częściowo ogrodzeń, i należytego dozoru, niszczyje w tempie zastraszającym, a tak poszczególne drzewa jak również niektóre zespoły roślin i zwierząt jakkolwiek nie rosną na pierwotnie naturalnym stanowisku, posiadają jednak wartość naukową, przyrodniczą i estetyczną i winny być chronione przed zniszczeniem.

Szczególnie cenne z tego punktu widzenia są stare cmentarze ewangelickie, położone na «Wałach» (za Parkiem Marcinkowskiego) i cmentarz ewangelicki przy ul. Półwiejskiej 27 (dawny Park Mycielskich a później cmentarz Braci Czeskich). Roślinność tego ostatniego cmentarza — na podstawie opinii Komitetu Ochrony Przyrody — uznana została przez Urząd Wojewódzki Poznański za podlegającą ochronie w myśl ustawy o ochronie przyrody z 10. III. 1934 r. Gmina ewangelicka kościoła św. Krzyża, do której cmentarz ten należy, wniosła odwołanie do Ministerstwa W. R. i O. P., które zostało uwzględnione, gdyż roślinność tego cmentarza — z wyjątkiem poszczególnych drzew sędziwych i okazałych — nie posiada wartości, przewidzianych w artykule 1 ustawy o ochronie przyrody» (pismo Min. z 20. IV. 36. Nr. IV. Szt. 714/36).

Ponieważ sprawa starych cmentarzy jest jednym z najważniejszych zagadnień zieleni miejskiej Poznania, Komitet Ochrony Przyrody przygotowuje w tej kwestii memoriał, który przedstawi Ministerstwu za pośrednictwem Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

A. W.

#### Park w Dowspudzie.

Majątek Dowspuda w pow. siedleckim był w XVI w. własnością E. Wołłowicza, podkanclerzego W. Ks. Litewskiego, później przeszedł do rodziny Paców, którzy w r. 1823 wzniesli tu pałac w stylu gotyckim. Po powstaniu 1830 r. rząd rosyjski skonfiskował majątek, a nowy właściciel, rosyjski generał, zburzył pałac, tak że do dziś zachowała się tylko jedna wieża i fundamenty, na których wzniesiono nowy dom mieszkalny. Park pałacowy stanowi zwarty kompleks drzewostanowy i zajmuje powierzchnię 12,67 ha. Drzewa w ogólnej liczbie przekraczające 2.000 sztuk posiadają pierśnice od 16—130 cm i wysokość 18—20 m. Zarówno szczątki pałacu jak i park są pięknym pomnikiem starej kultury polskiej i za-



sługującą na pełną ochronę prawną. W dążeniu do tego celu należałoby wyłączyć park i resztki pałacu z umowy dzierżawnej i ogrodzić go, oraz podtrzymać walący się portal. Specjalna komisja winna na podstawie zbadania zabytku ustalić plan i koszty przyszłej administracji.

#### **Ochrona przyrody w otoczeniu zabytków architektury.**

*Urząd Wojewódzki Krakowski* poddał opiece prawa następujące budowle wraz z ich otoczeniem:

Ruiny zamku w Tenczyńku pod Krzeszowicami, wzniesionego w XVI w. na murach prawdopodobnie starszej budowli. Ochroną objęto stare drzewa rosnące w otoczeniu zamku. Zamek jest własnością A. hr. Potockiego. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L.: K. B. S. 11/Ca-2/Kr./36, z dn. 15. IV. 1936 r.)

Dwór i park w Laskowej, pow. limanowski, będący własnością p. Z. Michałowskiego. Dwór murowany pochodzi z XVII w., jest kryty łamanym dachem gontowym typu polskiego. Wewnątrz zachowany jest polichromowany strop stiukowy o bogatej ornamentacji barokowej. W otaczającym parku rosną liczne, stare lipy, tworzące także piękną aleję. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L. B. S. 11/Li-3/1936 r., z dn. 15 kwietnia 1936 r.)

Zamek w Wiśniczu, pow. bocheński, będący w posiadaniu rodziny Lubomirskich. «Nowy zamek» w Wiśniczu jest pięciokątną budowlą obronną, wzniesioną z kamienia i cegły na początku XVIII w. i zachowuje ślady wcześniejszej budowli gotyckiej. W otoczeniu bardzo piękne drzewa. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L.: K. S. 11/Bo-4/1936 r., z dn. 25 kwietnia 1936 r.)

Kościół filialny pod wezwaniem św. Michała Archanioła w Dembnie, należący do Urzędu Parafjalnego w Maniowych, pow. nowotarski. Kościół zbudowany jest z modrzewia na zrąb, oszalowany, kryty dachem gontowym, pochodzi z XVI w. Wewnątrz polichromia z XVI w. Na t. z. cmentarzu kościelnym liczne, stare drzewa. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego L.: K. B. S. 11-N-8-1936 r., z dn. 2. VI. 1936 r.)

#### **O ochronę zamku w Będzinie.**

Ruiny zamku przedstawiają wysokiej klasy wartościowy zabytek, który na terenie górniczo-przemysłowym jest niezmiernie cenny jako pamiątka dawnej polskiej kultury, i który należy otoczyć jak najdalej idącą opieką, wyrażającą się również w odpowiednim rozplanowaniu otoczenia. Jest to tem ważniejsze, iż Chrześć. Tow. Opieki nad Górą Zamkową postanowiło zamek odbudować, posiada zatwierdzony przez Ministerstwo Spraw Wewn. plan odbudowy zamku, opracowany przez arch. S z y s z k o - B o h u s z a, i posiada pewien fundusz, przyczem prace mogłyby być częściowo subwencjonowane przez Fundusz Pracy. W ten sposób stworzyłoby się znakomite pomieszczenie dla regionalnego muzeum Zagłębia, dla którego zbiory archeologiczne, historyczne i etnogra-

ficzne są przez powyższe towarzystwo już częściowo zebrane. Ponadto towarzystwo wykupiło znaczną część Góry Zamkowej, urządziło pierwszorzędną park angielski i łoży na jego utrzymanie. Szkicowy plan projektu otoczenia zamku w podz. 1:1000 znajduje się w posiadaniu Magistratu będzińskiego.

Regulacja Przemszy jest pomyślana w ten sposób, że wskutek zniesienia jazów poziom jej zostanie obniżony o 4 m, zwierciadło wody wyniesie 7—10 m szerokości, przy stanie około 40 cm wysokości. Przemsza zniknie za bulwami murowanymi z wapienia miejscowego. Z powodu kanalizacji miasta poziom Przemszy musi być w ten sposób obniżony, ze względów sanitarnych spływ musi być szybki, dlatego plan już opracowany nie może być łatwo zmieniony.

Przemsza płynęła niegdyś u samych stóp zamku, wzmacniając jego obronność; czasem meandrując oddalała się od niego. Powstała ławica, którą właściciele parcel sztucznie powiększają, odpychając nurt wody, a płotami z wikliny powodują zamulenie od swej strony. Dziś rzeka odepchnięta została 50—200 m od zamku, a po jej starem korycie biegnie droga (ulica). Idealnym rozwiązaniem byłoby przywrócenie z powrotem biegu Przemszy u stóp zamku—choćby nawet obniżonej i ujętej wałami. Jest to połączone z kosztami, przerzuceniem drogi oraz wykupnem gruntów. Gdyby to narazie było zbyt kosztowne, należałoby możliwie blisko zamku przeprowadzić strugę wody (zakole, starorzecze), nadając jej wygląd podobny do dzisiejszego biegu Przemszy powyżej Będzina. Starorzecze to może nie mieć związku z uregulowaną Przemszą, jednak wodę w zakolu należałoby utrzymać na dzisiejszym poziomie. Przy szczegółowym rozplanowaniu otoczenia zamku należałoby w planie skasować wszystkie rudery-domki aż do ul. Plebańskiej, zabudowanej tylko ze strony przeciwnej (dobry fragment zachował się k. kościoła). Pożądane byłoby zrekonstruowanie dawnych murów i otoczenia zamku oraz przeprowadzenie znacznie szerszego pasa niezabudowanego między starem miastem a zamkiem. Od strony Przemszy nie powinno być żadnych budowli przynajmniej w promieniu 200 m, przyczem należałoby dążyć do rozszerzenia istniejącego dziś parku.

*Dr St. L.*

#### **O ochronę jeziora zamkowego w Radzynie.**

Wśród urodzajnych pól na terenie majątku państwowego Radzyn-Fijewo, pozostającego w dzierżawie, pod miastem Radzynie a w bezpośrednim sąsiedztwie zamku, leży t. z. «jezioro zamkowe». Jezioro, otoczone dokoła pasem trzciny, 50—100 m szerokim, słynie jako miejsce lęgowe licznych gatunków ptactwa wodnego, wśród którego nie brak mew, gęsi, kaczek, łabędzi, kurek wodnych, perkozów, nurów i t. d. Jezioro posiada stały dopływ w postaci strugi, wpadającej do niego od strony miasta i zamku. Odprowadzającym zaś korytem jest rów (prawdopodobnie ta sama struga uregulowana), na którym



przed wojną znajdowała się tama regulująca odpływ wody.

Ponowna regulacja tej strugi przewidziana jest na rok budżetowy 1936/7 i ma ona być połączona z obniżeniem poziomu wody w jeziorze, co ze względów meljoracyjnych ma być koniecznym.

Jezioro zasługuje jednak na ochronę, zarówno jako siedlisko ptactwa, jak i ze względów historycznych i krajobrazowych, gdyż sąsiaduje bezpośrednio z dobrze zachowanym zamkiem.

Ze strony Toruńskiego Oddziału Komitetu Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze podniesiono projekt odnowienia przedwojennej tamy upustowej na strudze, co nie byłoby technicznie trudnym do przeprowadzenia, i podniesienia poziomu wody przynajmniej o 1,5 m. W ten sposób polepszyłyby się warunki dla rozwoju fauny wodnej i utrwalił na długie lata dawny charakter krajobrazu jeziornego, związanego ściśle z zamkiem radzyńskim.

#### Ochrona kosodrzewiny.

W sprawie zagospodarowania i eksploatacji kosodrzewiny w Polsce odbyła się 5 maja 1936 r. konferencja międzyministerjalna przy udziale wszystkich zainteresowanych władz. Państwową Radę Ochrony Przyrody reprezentował prof. dr Seweryn Krzemieniewski. Konferencja odbyła się na podstawie referatu na temat «Przyrodnicze i gospodarcze znaczenie kosodrzewiny», który wygłosił radca J. Kłoska, przedstawiając wielkie znaczenie kosodrzewiny dla gospodarki leśnej w górach oraz historię prób eksploatacji olejku kosodrzewinowego w Polsce.

W dyskusji stwierdzono, że olejek kosodrzewiny nieznacznie tylko różni się od olejku wydobywanego ze szpilek sosny pospolitej i że różnica ta może być usunięta przez dodatek olejku jodłowego; że zwarte łany kosodrzewiny, utrudniające poruszanie się w terenie, mają znaczenie dla obrony państwa; że z punktu widzenia gospodarki połoninowej, użytkowanie kosówki na zboczach jest szkodliwe, gdyż zniszczenie jej zagraża zamuleniem i zasypianiem niżej położonych połonin. Stwierdzono dalej, że ustawa o ochronie lasów zakazuje wprawdzie wypalania kosodrzewiny oraz pozbawiania jej pączków i igieł, poza tem jednak traktuje kosówkę na równi ze wszystkimi innymi lasami, zezwala zatem na jej użytkowanie w drodze wyrębu.

Po wyczerpaniu dyskusji i w jej wyniku przyjęty został następujący wniosek: «Należy zaniechać użytkowania kosodrzewiny w górach wogóle i w tym celu dokonać zmiany obowiązujących przepisów prawnych co do kosodrzewiny w ustawodawstwie leśnym».

#### Ochrona szarotki.

Pomimo dotychczasowych zarządzeń ochronnych Starosty Powiatowego w Nowym Targu handel szarotkami nie ustał, zagrażając nie tylko szarotce, lecz

także powodując niszczenie w Tatrach roślinności skalnej wogóle. Juhasi bowiem, wybierawszy szarotki w miejscach dostępnych, zrzucają przy pomocy długich tyczek drewnianych całe darnie pokrywające wyższe części skał i pozbawiają je nie tylko roślinności, lecz także gleby.

W tym stanie rzeczy Delegat Ministra W. R. i O. P. do spraw ochrony przyrody, na podstawie jednomyślnej uchwały Wydziału P. R. O. P. i po porozumieniu się z Ministerstwem W. R. i O. P. przedstawił Wojewodzie krakowskiemu wniosek o wydanie na podstawie art. 1, 2, i 5 ustawy o ochronie przyrody z dnia 10 marca 1934 r. zarządzenia o uznaniu szarotki za roślinę chronioną na obszarze powiatu nowotarskiego.

#### Ochrona mikołajka.

Analogiczny wniosek jak o ochronę szarotki, przedstawił Delegat Ministra W. R. i O. P. Wojewodzie pomorskiemu odnośnie do ochrony mikołajka na polskim wybrzeżu.

#### Nowe stanowisko goździka siniego (*Dianthus caesius* Sm.) w Wielkopolsce.

W maju 1936 r. w lasach majątku Mojawola w pow. ostrowskim odnaleziono stanowiska goździka



Fot. J. Urbański.

Ryc. 3. Goździk siny (*Dianthus caesius* Sm.) w lasach majątku Mojawola, pow. ostrowski.

*Dianthus caesius* Sm. in the forests of Mojawola, distr. Ostrowiec.

siniego (*Dianthus caesius* Sm.), rosnącego tu w kilku miejscach w lasach sosnowych, otaczających staw koło leśnictwa Bronisławka. Do znanych dotąd 3 stanowisk w pow. śremskim przybywa jeszcze czwarte, które nawiązuje do stanowisk południowych.

Poza tem lasy maj. Mojawola obfitują w torfowiska mszarne, na których rosną m. in.: *Carex canescens*, *Eriophorum vaginatum*, *Vaccinium uliginosum*, *Oxycoccus quadripetala*, *Andromeda polifolia*, *Ledum palustre*. W wilgotnych lasach zwraca uwagę bogactwo paproci m. in. pospolita jest *Phaeopteris polypodioides*, znana tylko z kilku stanowisk w Wielkopolsce. Rośnie tu również *Senecio crispatus*, znany poza tem z najbardziej na południe wysuniętej części Wielkopolski.

J. Urbański.



## 2. Ochrona zwierząt.

### Ochrona niedźwiedzia.

Sekcja Ochrony Niedźwiedzia przy Polskim Związku Stowarzyszeń Łowieckich odbyła w Warszawie w dniu 23 maja 1936 (po południu) swe doroczne Walne Zebranie.

Stan niedźwiedzi w Karpatach wynosi około 300 sztuk; najwięcej ich jest w Perehińsku, Skolem i Włodzku. Rozmnożenie się niedźwiedzi jest zasługą nadleśniczego lasów Metropolii Grecko-Katolickiej, p. H a n u s z k i.

W roku 1935 ubito w Karpatach 4 niedźwiedzie za zezwoleniem władz, nie zasięgnięto jednak opinii Sekcji przy udzielaniu zezwoleń. Sekcja w roku ubiegłym uchwaliła zasadę kontyngentowania odstrzału podobnie jak to jest praktykowane przy odstrzałach łosi. Ministerstwa nie odpowiadają na pisma Sekcji i nie uznają zdaje się Sekcji. Uchwalono zwrócić się do P. R. O. P. o pomoc w wyjednanie w Min. Rolnictwa i Min. Spraw Wewn. uznania Sekcji jako organu Ochrony Niedźwiedzia i organu doradczego.

W ordynacji Dawidgródzkiej księcia K a r o l a R a d z i w i ł ł a pojawił się nad Lwą z wiosną b. r. bardzo wielki niedźwiedź samiec, który zjadł jak stwierdzono dwie lochy i oczywiście ich potomstwo. Zapewne przywędrował jesienią i gawrował. Może zjawi się i niedźwiedzica, co jest marzeniem właściciela, znanego i zamiłowanego hodowcy.

Wybrano do Zarządu Sekcji ponownie dawnych członków oraz ze Lwowa dra E d w a r d a S k o w r o Ń s k i e g o, emeryt. konsula R. P. i sekretarza Małop. Tow. Łowieckiego. *Adam Starzeński.*

### Ochrona łosia.

Sekcja Ochrony Łosia przy Polskim Związku Stowarzyszeń Łowieckich odbyła w Warszawie w dniu 23 maja 1936 (przed południem) swe doroczne Walne Zebranie pod hasłem: Istotna a nie tylko papierowa ochrona łosia.

Stan łosi w Polsce stale wzrasta, wynosi obecnie ponad 1000 sztuk, z czego w ordynacji Dawidgródzkiej przeszło 450. Epidemia łosi zatrzymała się. W Białowieży padło od ostatniego zebrania się Sekcji 7 sztuk, ostatnia w styczniu b. r. Zakłady weterynaryjne we Lwowie, Bydgoszczy i Białowieży stwierdziły u łoszy świeżo zabitej na skutek złamanej nogi — zarazę Bolingera. Zakład weterynaryjny w Warszawie oświadczył podobnie jak w roku ubiegłym, że nie może rozpoznać istoty choroby, gdyż nadesłane części nie nadają się do badań z powodu iż nie są dość świeże.

W puszczy Rudnickiej wstrzymano wyręby w ostojach łosi zgodnie z wnioskiem uchwalonym w r. 1935, i skutkiem tego zimowało tam kilkanaście sztuk łosi, podczas gdy dawniej wszystkie wywędrowywały. Dyrekcja Lasów Państwowych w Wilnie zamierza wpuścić tam parkę rysi by się rozmnożyły. W środku puszczy znajduje się pełna enklawa, którą Dyrekcja L. P. chciałaby wysiedlić i zwrócić się o pomoc do P.

R. O. P. z chwilą gdy ustawa o ochronie przyrody uzyska przepisy wykonawcze.

Dyrekcje Lasów Państwowych bardzo intensywnie pomagają w ochronie łosia. Sekcja Ochrony Łosia jest lekceważona przez Ministerstwo Rolnictwa i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych a wszelkie pisma Sekcji pozostają bez odpowiedzi. Uchwalono zwrócić się do P. R. O. P. z prośbą o pomoc, by Sekcja Ochrony Łosia zyskała uznanie jako organ pomocniczy i doradczy.

Uchwalono udzielić zezwolenia na odstrzał 27 byków na rok 1936, a mianowicie: Dawidgródek K a r o l k s. R a d z i w i ł ł 9, Rzepichowszczyzna J a r o s ł a w h r. P o t o c k i 6, Poleskie Towarzystwo Łowieckie Iwacewicz 2, Białowieża 3, Byteń nad Szczarą 2, P u s ł o w s k i 1, J u n d z i ł ł 1, Gostrzewo 1, Wileńska Dyrekcja Lasów Państw. 2.

Uchwalono dawać indywidualne zezwolenia na odstrzał selekcyjny sztuk chorych lub posiadających wybitnie złe łopaty (badyłaki). (Są trzy typy, łopatacz, badylak i 3-ci pośredni o słabych łopatach z długimi badylami).

Kary za zabicie łosia są bardzo ostro stosowane. W Białowieży skazany został kłusownik recydywista na grzywnę 15.000 zł i zlicytowano jego gospodarstwo, a drugiego kłusownika zasądzono na jeden rok więzienia.

Wybrano do Zarządu Sekcji ponownie dawnych członków, a jako nowy wszedł sędzia W a l e n t y G a r c y Ń s k i, naczelny redaktor Łowca Polskiego, wytrawny znawca łosia.

*Adam Starzeński.*

### Ze zwierzyńca dla żubro-bizonów w n-ctwie Smardzewice.

Hodowla bizonów w n-ctwie Smardzewice rozwija się pomyślnie: dotychczasowy tegoroczny przychówek określa się cyfrą 2 sztuk.

*Instytut Badawczy L. P.*

### Stanowisko kormorana czarnego (*Phalacrocorax carbo*) w Polsce.

W końcu maja b. r., zwiedzając jeziora Łaska, Księże i Długie w nadleśnictwie Łaska, oraz łączące się z nimi jeziora Parszczenica i Śluza, leżące w nadleśnictwie Chociński Młyn, pow. Chojnicki, zauważyłem dość licznie żerujące kormorany, które przy podjeździe łodzi zrywały się pojedynczo lub w stadkach liczących do 11 sztuk.

Według informacji, otrzymanych od miejscowych leśniczych, obecność kormoranów na wymienionych jeziorach jest zjawiskiem stałym. Prawdopodobnie kormorany zalatują tu z lasu pod Pandazig (Przechlewo), położonego na terytorium należącym do Niemiec, gdzie mają znajdować się ich gniazda nad jeziorem Ziethener-See.

Pod Pandazig rosną stare lasy bukowe; według rozchodzących się wiadomości lasy te są własnością prywatną i mają być obecnie wycięte, co pociągnęłoby za sobą zniszczenie gniazd kormoranów i w konsekwencji ich zanik w Polsce. — Wskazaną byłaby w tej



sprawie akcja w celu ochrony stanowisk lęgowych kormoranów pod Pandazig, wdrożona za pośrednictwem polskich placówek dyplomatycznych.

Podobno na terytorjum polskiem chłopcy wiejscy znaleźli w pobliżu wspomnianych jezior gniazdo kormorana. Wiadomość tę należałoby sprawdzić i ewentualnie zarządzić ochronę kormorana na terytorjum nadleśnictw Laska i Chociński-Młyn.

*W. Kulmatycki.*

### 3. Ochrona Przyrody Nieożywionej.

#### Głaz narzutowy w Rudzicy.

Urząd Wojewódzki Śląski uznał za zabytek podlegający opiece prawa głaz narzutowy, znajdujący się w lesie państwowym na «Zalesiu», gm. Rudzica, pow. bielski. Obwód głazu mierzy 4.50 do 5 m. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego Nr. A. II. 1/8.)



Fot. A. Czudek.

Ryc. 4. Głaz narzutowy z granitu szwedzkiego w Rudzicy.

Immense boalder near the village Rudzica (Polish Silesia).

Głaz ten był dobrze znany miejscowej ludności wiejskiej, która opowiada o nim różne legendy. Na wiadomość, że głaz został zakupiony przez osobę prywatną i ma być przewieziony do Cieszyna, Urząd gminy w Rudzicy zwrócił się do Muzeum Śląskiego w Katowicach z prośbą o interwencję by «kamień jako zabytek i jako granica ciągnięcia lodowca pozostał na terenie gminy, zwłaszcza, że kamień idzie w prywatne ręce na upiększenie ogrodu i że ludność miejscowa domaga się, by ich duma-osobliwość pozostała w gminie. Bardzo prosimy, by tą sprawą zajęło się Muzeum Śląskie w Katowicach, zatrzymując robotę przy odwożeniu kamienia, lub by takowy przeszedł na własność jakiego muzeum...».

List powyższy jest rzadkim dowodem przywiązania ludu wiejskiego na Śląsku do swych zabytków

ojczystych i zrozumienia ich wartości naukowej oraz potrzeby ich ochrony.

### 4. Niszczenie.

#### Wycięcie alei przydrożnych.

Ochrona alej przydrożnych — jak można było przypuszczać — była od dawna przesądzona pozytywnie. Jasne jest bowiem, że piękne aleje mają często wielką wartość przyrodniczą, krajobrazową i historyczną, a utrudniając obserwację ruchu na drogach — mają także znaczenie strategiczne. Dlatego lekkomyślne ich usuwanie dla względów administracji drogowej jest niedopuszczalne.

Stronę prawną postępowania dla uzyskania pozwolenia wycięcia alei określa jasno okólnik Ministerstwa Robót Publicznych, wystosowany dnia 28 marca 1929 r. do wszystkich Dyrekcji Robót Publicznych Urzędów Wojewódzkich. Według okólnika tego usunięcie całej alei może nastąpić tylko za zezwoleniem Ministerstwa Robót Publicznych — o ile chodzi o drogi państwowe i wojewódzkie, oraz za zezwoleniem Wojewody — o ile chodzi o drogi samorządowe. Do podania o zezwolenie wycięcia alei należy dołączyć opinię Państwowej Komisji Ochrony Przyrody, względnie odpowiedniego jej Kuratorjum oraz odnośnego D. O. K. Podania wpływające do Ministerstwa Robót Publicznych nie zaopatrzone w powyższe opinie pozostają bez rozpatrzenia.

Niestety pomimo to wycinane są samowolnie cenne aleje.

Mamy świeżo do zanotowania 2 takie wypadki:

Wycięta została bez zasięgnięcia opinii P. R. O. P. aleja topolowa, prowadząca z majątku Czarnolas w kierunku wsi Gródek, pow. kozienicki. Aleja ta ciągnęła się na długości około 2 km i liczyła około 100 drzew o obwodzie 2,5—3 m i wieku około 200 lat.

Drugi wypadek jest jeszcze bardziej rażący, ze względu na reprezentacyjny charakter miejsca, o które chodzi, i przyrodnicze oraz urbanistyczne znaczenie wyciętych drzew. Mianowicie uszkodzono 100-letnią aleję jesionów i modrzewi, przy drodze z Zakopanego do Kuźnic. Celem założenia nowej, rozszerzonej nawierzchni na drodze, po której kursować mają ciężkie autobusy, utrzymujące komunikację ze stacją kolejki linowej na Kasprowy, podcięto korzenie i dolną część pni drzew. Drzewa w ten sposób zoperowane skazane są na niewątpliwą śmierć, gdyż choćby zdołały zregenerować utracone korzenie — co jest bardzo mało prawdopodobne — obali je silniejszy podmuch halnego wiatru, zanim korzenie odrosną.

Przetrzebiona aleja była jedyną starą aleją w Zakopanem i szczególnie lubianą przez ludność miejscową, która wysoko ceni drzewa liściaste. Dowodem zbiorowy protest Rady Miejskiej Zakopanego, uchwalony na wiadomość o zamierzonym wycięciu alei. Inny protest, zaopatrzony w 40 podpisów obywateli Zakopanego, przesłany został do Województwa, na ręce Delegata Ministra W. R. i O. P. — niestety już po



zniszczeniu drzew. Zaprotestował — także *post factum* — Walny Zjazd Delegatów P. T. T.<sup>1)</sup> i Zjazd L. O. P.<sup>2)</sup> w Polsce.

na środku jezdni zieleńce, ułatwiające rozdział ruchu pojazdów w dwu kierunkach. Przykładem u nas może być Gdynia.



Ryc. 5. Zniszczenie alei przy drodze do Kuźnic.  
Destruction of the alley in Kuźnice near Zakopane.

Jeśli celem podcięcia drzew było rozszerzenie drogi, to stwierdzić należy, że cel ten można było osiągnąć przez zbudowanie na zewnątrz linii drzew drugiej drogi. Na jednej drodze odbywałby się ruch



Ryc. 6. Podcięty jesion w alei kuźnickiej.  
Undercut ash-tree in the alley of Kuźnice.

w górę, na drugiej w dół. Wszak w nowoczesnych miastach, na ruchliwych arterjach celowo zakłada się

Podkreślić jeszcze należy, że stan prawny, wspomniany powyżej, został po części zmieniony rozporządzeniem Ministerstwa Komunikacji, które pominęło konieczność zasięgania opinii P. R. O. P. i D. O. K. Rozporządzenie to ukazało się jednak dopiero 20 maja b. r., podczas gdy zniszczenia alei kuźnickiej dokonano w pierwszych dniach maja — a zatem w czasie kiedy dawne zarządzenie Ministerstwa Robót Publicznych obowiązywało w pełni!

#### Groźba wycięcia alei drzew przy ul. Bukowskiej w Poznaniu.

Wskutek rozszerzania jezdni postanowił Zarząd Miejski usunąć kilkadziesiąt starych drzew przy ul. Bukowskiej, między innymi wspaniałe, pomnikowe topole. Prośba Komitetu Ochrony Przyrody o ponowne rozważenie sprawy, by uczynić zadość potrzebom komunikacyjnym i równocześnie ocalić drzewa, spotkała się z odmownym załatwieniem. W obronie tych drzew rozwinął szerszą akcję społeczną Oddz. Pozn. Ligi Ochrony Przyrody, którego delegacja z prezesem Oddziału senatorem B. Ch r z a n o w s k i m na czele interwenjowała u Prezydenta miasta, a nie uzyskawszy przychylnego załatwienia sprawy, wysłała telegram i memoriał do Pana Ministra Spraw Wewnętrznych, od którego zależy teraz ostateczna decyzja.  
A. W.

#### Wycięcie starego dębu w Dąbkach.

Według wiadomości uzyskanych przez p. Konserwatora na Województwo Poznańskie i Pomorskie, stary dąb o obwodzie 3.57 m, rosnący w Dąbkach na Pomorzu, został ścięty przez dzierżawcę majątności, Niemca, w r. 1929.

<sup>1)</sup> Por. str. 9 niniejszego N-ru Biuletynu.

<sup>2)</sup> Por. str. 20 niniejszego N-ru Biuletynu.



### Kamieniołomy pod Szczawnicą.

W bezpośrednim sąsiedztwie Szczawnicy istnieją i pracują trzy kamieniołomy, szpecące krajobraz i zakłócające spokój uzdrowiska.

Kamieniołom na Bryjarce prowadzony jest bez pozwolenia władz. Dwa kamieniołomy w Małych Pieninach są własnością trzech właścicieli, którzy,

jak się zdaje, również nie posiadają formalnej koncesji.

Istnienie trzech kamieniołomów na tak małym odcinku Pienin niszczy krajobraz i pozbawia go wartości turystycznych, co ze względu na bliskość Szczawnicy ma duże znaczenie.

## E. KRONIKA KRAJOWA.

### Sprawy organizacyjne.

#### Nowy delegat P. R. O. P.

Delegatem P. R. O. P. na pow. borszczowski mianowany został dnia 21 kwietnia 1936 r. p. F r a n c i s z e k K o z i o ł, prof. gimnazjum w Borszczowie.

#### Zjazd turystyczny w Pińsku.

Ministerstwo Komunikacji w porozumieniu z Poleskim Urzędem Wojewódzkim, z Towarzystwem Rozwoju Ziem Wschodnich, Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczem, Ligą Popierania Turystyki i Polskim Związkiem Kajakowym zwołało na dni 5, 6 i 7 czerwca b. r. w Pińsku zjazd, na którym omówiono zagadnienie ożywienia ruchu turystycznego na Polesiu i w związanych z nim geograficznie północnych powiatach Wołynia.

P. R. O. P. reprezentował na zjeździe prof. B. H r y n i e w i e c k i. Sprawozdanie z przebiegu obrad zamieścimy w następnym N-rze Biuletynu.

#### IV Zjazd w sprawie gospodarki turystycznej w Karpatach

Wzorem lat ubiegłych Ministerstwo Komunikacji, Wydział Turystyki, zorganizowało zjazd poświęcony gospodarce turystycznej w Karpatach. Zjazd odbył się w dn. 19 i 20 czerwca w Krynicy; P. R. O. P. reprezentował na nim mgr. W. M i l e s k i.

W obradach Zjazdu wzięło udział około 75 uczestników, przedstawiających organizacje społeczne, instytucje i urzędy, lub ich organy, działające na polu turystyki, lub z nią współpracujące.

Następujące momenty obrad mają znaczenie dla ochrony przyrody:

Referat dra M. O r ł o w i c z a o realizacji uchwał zeszłorocznego zjazdu w Wiśle. W związku z temi uchwałami Wojewoda krakowski wydał zarządzenie o miejscowościach podlegających ochronie krajobrazu; Ministerstwo W. R. i O. P. w piśmie do P. T. T. wyraziło zgodę na organizowanie szkoleń Kół miłośników turystyki górskiej, co ułatwi niewątpliwie szerzenie wśród młodzieży idei ochroniarskich; Wojskowy Instytut Geograficzny na nowo wydawanych arkuszach map znaczy granice rezerwatów i parków narodowych; Ministerstwo komunikacji ogłosiło «rezerwat turystyczny» w okolicy Hnitesy w Karpatach wschodnich.

Dr S. L e s z c z y c k i w referacie, poświęconym statystyce ruchu uzdrowiskowego i letniskowego w Karpatach, stwierdził, że momentami atrakcyjnymi

i wychowawczymi dla mas turystów są przede wszystkim tereny przyrodniczo i krajobrazowo najlepiej zachowane, a więc tereny podlegające ochronie.

Przedstawiciel Związku Ziem Górskich i Związku Podhalan, mec. K a w c z a k z Warszawy stwierdził, że dążyć należy do ekonomicznego podniesienia Podhala i ubogich okolic Podkarpacia, inwestując kapitały w obiekty istotnie konieczne, a nie wprowadzać takich urządzeń jak kolejka linowa na szczyt, która pośrednio odbiera zarobek miejscowej ludności, monopolizując n. p. dojazd do Kuźnic autobusami. Należy chronić skarby góralskiego folkloru, a nie wprowadzać w głąb Tatr jazzbandów.

Referat o wynikach i programach prac Biur planów regionalnych Huculszczyzny i Śląska poruszył momenty planowania kraju, regulacji osiedli i racjonalnej urbanizacji.

Przedstawiciel W. I. G. zawiadomił, że w opracowaniu znajduje się mapa Pienin w podz. 1:20.000, fotogrametryczna mapa całkowitego terenu przyszłego Parku Narodowego Tatrzańskiego, wraz ze stroną czechosłowacką, w podz. 1:20.000, mapa Rabki i Gorców w podz. 1:10.000 (ważne ze względu na rezerwat im. Wł. Orkana); nadto przez połączenie już wydanych arkuszy 1:100.000 powstanie zbiorowy arkusz Tatr i Podhala.

Momenty wiążące turystykę z ochroną przyrody oraz organizowaniem parków narodowych i rezerwatów w górach podkreślił dobitnie referat inż. O w c z a r z a k a. Nad tym referatem wywiązała się dłuższa dyskusja. Wobec wątpliwości podniesionych przez prof. K l e m e n s i e w i c z a czy teren Czarnohory ma być rezerwatem przyrodniczym, czy parkiem narodowym w znaczeniu amerykańskim, przedstawiciel P. R. O. P. wyjaśnił znaczenie różnych określeń terenów chronionych. Ostatnio w tym zakresie powstało pewne zamieszanie przez wprowadzenie niezbyt szczęśliwego terminu «rezerwatu turystycznego». Zresztą właściciele prywatni wprowadzają na swych terenach znacznie silniejsze ograniczenia dla turystów, aniżeli Lasy Państwowe na terenach chronionych.

Reasumując dyskusję, nacz. S z a t k o w s k i wskazał, że w obecnych warunkach najpilniejszą rzeczą w zakresie ochrony gór jest wykonanie ustawy o ochronie przyrody.

Sprawę biwakowania i palenia ognisk na obszarze rezerwatów i parków narodowych odłożono, jako nieprzygotowaną jeszcze należycie.

Trzeci dzień zjazdu poświęcony był na wycieczki.



### Posiedzenie Wojewódzkiej Komisji Turystycznej w Krakowie.

Dnia 8 czerwca b. r. odbyło się posiedzenie Wojewódzkiej Komisji Turystycznej Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie. W posiedzeniu tem brał podpisany udział w charakterze przedstawiciela Państwowej Rady Ochrony Przyrody i Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego.

Na posiedzeniu poruszono:

1. Sprawę nowo utworzonej placówki naukowej dla spraw turystyki na Uniwersytecie Jagiellońskim, której prowadzenie powierzone zostało p. drowi Stanisławowi Leszczyckiemu.

2. Sprawę małych lotnisk, na podstawie przykładu powiatu limanowskiego.

3. Sprawę Wystawy Turystycznej w Krakowie, która ma się odbyć między 15 sierpnia a 25 września.

Zagadnień bezpośrednio związanych ze sprawą ochrony przyrody nie poruszano.

*J. K. Petecki.*

### VIII Zjazd Ligi Ochrony Przyrody w Polsce.

W dniu 27 lipca 1936 roku odbył się w Warszawie Walny Zjazd Delegatów L. O. P. w Polsce.

Sprawozdanie imieniem Zarządu Gł. składał prezes prof. B. Hryniewicz; następnie delegaci oddziałów (Krakowskiego, Białostockiego, Pomorskiego, Poznańskiego) oraz przedstawicielka Koła w Płocku składali sprawozdanie ze swej działalności.

Zjazd uchwalił następujące wnioski, przedłożone przez Oddział Krakowski:

1) Walny Zjazd Delegatów Ligi Ochrony Przyrody sprzeciwia się wszelkim dalszym projektom sztucznego udostępniania i uprzemysłowienia Tatr w związku z wybudowaną kolejką linową na Kasprowy Wierch, a w szczególności wznoszeniu dalszych budynków, nowych dróg i udogodnień komunikacyjnych. Zamierzona budowa obserwatorium meteorologicznego, jako sprawa czysto naukowa, nie może być łączona organicznie z prywatnym przedsiębiorstwem kolejki, które nie gwarantuje trwałości swego istnienia, a tem bardziej trwałości istnienia tego rodzaju placówki naukowej w Tatrach, może zaś być wzięta jako pozór do starań o upaństwowienie tego nierenownego przedsięwzięcia.

2) Walny Zjazd Delegatów Ligi Ochrony Przyrody podnosi protest przeciwko barbarzyńskiemu niszczeniu alei starych drzew przy budowie nowej szosy do Kuźnic.

3) Walny Zjazd Delegatów Ligi Ochrony Przyrody wzywa Zarząd Główny, aby w związku z projektowaniem zbudowaniem zapory dolinowej w Czorsztynie spowodował ujawnienie przez kompetentne czynniki projektu tej budowy, a w szczególności, aby bronił nietykalności piękna krajobrazu Czorsztyna oraz przyrodzonych warunków życia troci dunajcowej, stanowiącej jedną z największych wartości w gospodarstwie rybackim w Polsce.

Prócz tego zjazd uchwalił regulamin dla człon-

ków korespondentów, oraz postanowił zwrócić uwagę na zachowywanie w parkach miejskich miejsc odpowiednich jako żerowiska najpiękniejszych motyli obojętnych dla gospodarki człowieka.

### Walne Zebranie Oddziału krakowskiego L. O. P. w Polsce

odbyło się dnia 6 czerwca 1936 pod przewodnictwem zastępcy przewodniczącego, majora B. Romaniśzyna.

W drukowanym sprawozdaniu z działalności Oddziału, rozdaniem uczestnikom zebrania, zaznaczono różne kierunki, w których rozwijała się akcja Oddziału. A zatem: 1. kierunek propagandowy, polegający na urządzeniu szeregu kursów i odczytów z dziedziny ochrony przyrody, ufundowaniu nagród za działalność na polu ochrony przyrody dla organizacji młodzieży (kółka szkolne, Y. M. C. A.); 2. kierunek ochroniarski, polegający na wypłacaniu zasiłków na koszty plombowania starych drzew, na akcji dokarmiania ptaków, współpracy w inwentaryzacji starych drzew i t. d. Podkreślić należy, że Oddział wypłacił 700 zł na wykupno stepu Masiok; 3. osobną dziedzinę pracy Oddziału stanowiła akcja przeciw budowie kolejki linowej w Tatrach. Oddział wydał i rozesał w wielkiej ilości ulotkę J. Lilpopa p. t. «Dlaczego zwalczamy budowę kolejki na Kasprowy Wierch?» i zakupił celem rozesałania pewną ilość egzemplarzy Kwartalnego Biuletynu Informacyjnego, poświęconego sprawie kolejki. Wreszcie brał udział w organizacji dwu zebrań informacyjnych (w Płocku i w Krakowie).

### Walny Zjazd Delegatów P. T. T.

odbył się w Krakowie dnia 17 maja 1936 r. pod przewodnictwem prezesa, prof. W. Goetla. Obrady rozpoczęto od uczczenia pamięci Marszałka Piłsudskiego, w obliczu pierwszej rocznicy Jego śmierci. Następnie wysłuchano sprawozdania z działalności Zarządu Głównego oraz sprawozdania kasowego. Bardzo znaczną część obrad wypełniła sprawa ochrony gór, w szczególności sprawa budowy kolejki linowej na Kasprowy<sup>1)</sup>. Próba nawiązania porozumienia między P. T. T. a Towarzystwem Budowy i Eksploatacji Kolejki została określona jako «zniewaga dla Towarzystwa» i jednogłośnie odrzucona. Walny Zjazd Delegatów, na którym reprezentowane były niemal wszystkie Oddziały Towarzystwa, stanął zdecydowanie na stanowisku jak najenergiczniejszego zwalczania wszystkich prób dalszego udostępniania Tatr, w szczególności ewentualnej rozbudowy urządzeń związanych z kolejką na Kasprowy. Dokonano wreszcie wyborów czwartego wiceprezesa, którym został dotychczasowy sekretarz generalny, adwokat Wł. Krygowski. Na stanowisko sekretarza generalnego powołano p. J. A. Szczepańskiego, a na stanowisko jego zastępcy p. J. K. Peteckiego. Nadto wybrano paru członków Zarządu.

<sup>1)</sup> Por. rezolucje, str. 9 niniejszego N-ru Biuletynu.



### **Komisja Ochrony Gór P. T. T.**

Przewodniczącym Komisji Ochrony Gór przy Zarządzie Głównym P. T. T. został wybrany major B. Romaniszyn.

### **Sprawa Instytutu Ochrony Przyrody.**

W celu stworzenia stałego oparcia dla wykładów zleconych z ochrony przyrody i warsztatu pracy naukowej nad zagadnieniami z tej dziedziny, wystąpił Uniwersytet Poznański z wnioskiem do Ministerstwa W. R. i O. P. o utworzenie na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Instytutu Ochrony Przyrody i powierzenie go kierownictwu prof. A. Wodiczki.

Ministerstwo W. R. i O. P. zawiadomiło pismem z 26 marca 1936 r., że «docenia znaczenie utworzenia Instytutu Ochrony Przyrody, jednak w obecnym stanie budżetu nie widzi możliwości zrealizowania Instytutu, tak aby on mógł istotnie spełnić swe zadanie.

Wobec tego Ministerstwo odkłada swą decyzję na czas późniejszy i wyraża przekonanie, że zadania ochrony przyrody w obecnym zakresie mogą być spełniane przez Zakład Botaniki Ogólnej, przyczem nie sprzeciwia się, aby pewne kwoty na ten cel przewidziane zostały w planie gospodarczo-financeowym, wspomnianego Zakładu (Nr. IV NS-979/36)».

### **Komisja Urbanistyczna w Wilnie.**

Przed paru miesiącami ukonstytuowała się w Wilnie Społeczna Komisja Urbanistyczna, czuwająca nad projektami rozplanowania wielkiego Wilna i uzgodnieniem tego rozplanowania z zachowaniem obiektów zabytkowych oraz ochroną przyrody. Ostatnio Komisja rozszerzyła swoją działalność na obszary podmiejskie, otaczając opieką jeziora trockie, ściślej — krajobraz trocki. Palącą sprawą w Trokach jest niedopuszczanie do zabudowania brzegów jeziornych i wycinania na brzegach zadrzewienia. W skład Komisji Urbanistycznej wchodzi prof. M. Limanowski, przewodniczący Wileńskiego Komitetu P. R. O. P.

### **Sprawy propagandowe i wiadomości bieżące.**

#### **Pomorska wystawa turystyczna.**

W czasie między 7—14 czerwca b. r. odbyła się w Toruniu «Pierwsza Pomorska Wystawa Turystyczna», urządzona staraniem Dyrekcji Kolei Państwowych w Toruniu. P. R. O. P. przesłała na wystawę mapę plastyczną Kępy Radłowskiej oraz szereg tablic i fotografii. Sprawozdanie z wystawy umieścimy w następnym N-rze Biuletynu.

#### **„Więcej lasów Poznaniowi“.**

Staraniem Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania i Komitetu Poznańskiego P. R. O. P. odbyło się 17 kwietnia 1936 r. w Poznaniu, w sali posiedzeń Rady Miejskiej zebranie pod powyższym hasłem, na którym wygłosili referaty:

1. Prof. A. Wodiczko: «Rola lasów w życiu miasta».

2. Inż. W. Czarnecki: «Lasy w planie rozbudowy Poznania».

3. Nacz. A. Chybiński: «Obraz zniszczenia lasów i zadrzewień Poznania od czasów przedwojennych».

W wyniku ożywionej dyskusji uchwalono następujące rezolucje:

1. Zebrani w dniu 17 kwietnia 1936 r. zwracają się do władz państwowych o ustawowe ustalenie minimalnych norm lasów i zieleni publicznej dla osiedli miejskich i ich regionów (w myśl postulatów Państwowej Rady Ochrony Przyrody i uchwał III Zjazdu Ogrodników Miejskich w Poznaniu).

2. Uważają za konieczne ustawowe zapewnienie zarządom miejskim możliwości utrzymania w obrębie regionu miejskiego lasów, zadrzewień i brzegów wód w stanie dostępnym, jako miejsc obcowania ludności miasta z przyrodą.

3. Domagają się prowadzenia w lasach podmiejskich gospodarki bezzębowej, względnie wykluczenia użytków rębnych, aby utrzymać lasy trwałe, o charakterze naturalnym, jakie jedynie mogą dać pełne zadowolenie szukającym w nich odpoczynku i rozrywki.

4. Zwracają się do władz miejskich i wojewódzkich o otoczenie Poznania pierścieniem lasów, co jest jednym z koniecznych czynników zapewnienia ludności miasta zdrowych warunków życiowych, a w szczególności do:

a) Biura Planu Regionalnego o najszybsze opracowanie projektu ochrony istniejących lasów i koniecznych zalesień w regionie m. Poznania;

b) Zarządu Miejskiego w Poznaniu o bezwzględną ochronę wszystkich istniejących na terenie miasta lasów i zadrzewień, domagając się, aby ani jedno stare drzewo nie mogło być wycięte bez komisyjnego zbadania (z udziałem organów ochrony przyrody), stwierdzającego konieczność jego usunięcia;

c) oczekują od Zarządu Miejskiego uspokajających wyjaśnień co do utrzymania i pielęgnacji niszczących obecnie a tak cennych dla miasta zadrzewień Dębiny, Małty i Cytadeli;

d) apelują do władz miejskich o szybką i energiczną realizację opracowanego przez Wydział Rozbudowy projektu zalesienia Poznania;

e) uważają za pilnie potrzebne stworzenie przy Zarządzie Miejskim fachowego referatu leśnego.

A. W.

#### **Nagroda P. R. O. P. dla młodzieży.**

Tak jak w latach ubiegłych P. R. O. P. ofiarowała swe wydawnictwa jako nagrodę dla uczestników wędrowki «szlakiem 100 km dookoła Krakowa», którą zorganizował Zarząd Ogniska Krakowskiego Polskiej Y. M. C. A. Meta znajdowała się w pięknej



dolinie Bolechowickiej, gdzie też nastąpiło rozdzienie nagród.

### Dzień Lasu.

Wzorem lat ubiegłych odbył się w Polsce 25-go kwietnia b. r. «Dzień Lasu». W związku z tym obchodem, na zaproszenie Głównego Komitetu «Dnia Lasu», prof. W. S z a f e r wygłosił w Warszawie odczyt ilustrowany przeźroczami p. t.: Narodziny lasu w Tatrach.

## F. WIADOMOŚCI Z ZAGRANICY.

### Ochrona fauny i flory Afryki.

Posiedzenie Francuskiego Komitetu Narodowego Ochrony Fauny i Flory Kolonij, które odbyło się 1-go maja b. r., poświęcone było przedewszystkiem sprawom afrykańskim. Przewodniczący, p. G r u v e l zawiadomił, że konwencja londyńska o ochronie fauny i flory Afryki z r. 1933 została ratyfikowana przez następujące państwa: Wielka Brytania, Belgja, Egipt, Sudan Anglo-Egipski i Unja Południowo-Afrykańska. Wobec tego, że osiągnięta została wymagana przez art. 18 konwencji, liczba 5 państw, które umowę ratyfikowały, weszła ona w życie z dniem 14-go stycznia b. r.

Z innych spraw najwięcej uwagi poświęcono sprawie rezerwatów przyrodniczych na Madagaskarze. Powtarzają się tam wypadki masowego zatrucia pstrągów w rzekach przez miejscową ludność. Sprawcy zostali ujęci w r. 1935 i skazani na karę więzienia. Jednakowoż trybunał w Tananariwie uwolnił ich od winy i kary. Z drugiej strony Rada Administracyjna kolonji odrzuciła przedłożony sobie projekt przepisów rybackich, który przewidywał wysokie kary za zatrucie wód, choć jest rzeczą notoryczną, że kary przewidziane w obowiązujących obecnie przepisach są za niskie. W ten sposób wszystkie prace nad rozwojem hodowli ryb znalazły się pod znakiem zapytania, przeciw czemu Komitet postanowił energicznie zaprotestować.

Inną groźbą dla całości jednego z najpiękniejszych i najważniejszych pod względem naukowym rezerwatów przyrodniczych Madagaskaru stanowi projekt urządzenia domu wypoczynkowego zarządu miasta Hellville na najwyższym szczycie masywu górskiego Lokobé, leżącego w centrum rezerwatu tej samej nazwy. Samo przeprowadzenie koniecznej drogi na szczyt Lokobé, zbudowany ze sjenitu, spowodowałoby bezpowrotne zniszczenie roślinności i fauny rezerwatu. Podobna groźba zawisła nad małym rezerwatem Betampona. Komitet dołączy swój protest w tej sprawie do protestu wniesionego przez Ko-

### Studia inż. K. Kostron'a w Polsce.

Instytut Badawczy Lasów Państwowych wyraził swą zgodę na prowadzenie w Polsce, na terenie lasów państwowych, badań naukowych przez inż. K a r o l a K o s t r o n ' a z Berna w Czechosłowacji. Chodzi o badania nad żubrami, łosiami i bobrami, które mają być prowadzone w polskich parkach narodowych i rezerwach.

Nadto Instytut przesłał pismo inż. Kostron'a do Zarządu lasów Pszczynie, które nie podlegają administracji państwowej.

misję Kolonialną Muzeum Historji Naturalnej w Paryżu.

### Ochrona okapi.

Ochrona tego niezmiernie interesującego, a bardzo już rzadkiego gatunku weszła obecnie na właściwą drogę. Część bowiem lasów zamieszkałych przez okapi, położona na północ i na zachód od jeziora Edwarda, została wcielona do Belgijskiego Parku Narodowego Alberta. Ponadto Generalny Gubernator Kongo Belgijskiego zamierza stworzyć specjalny rezerwat dla zwierzyny, w okolicy zamieszkałej przez okapi. Wszelkie polowanie będzie na tym terenie zakazane, choć pociąga to za sobą konieczność specjalnych rekompensat dla myśliwskiego szczepu pigmejów.

Dotychczasowe wiadomości o rozsiedleniu okapi, zebrane przez Komisję «Instytutu Parków Narodowych w Belgijskiem Kongo», dowodzą jednak, że okapi nigdzie nie występuje masowo na pewnej ograniczonej przestrzeni, dlatego ochrona tego gatunku wyłącznie na terenach rezerwatowych byłaby niezupełna. To też gatunkowa ochrona okapi stała się jednym z zasadniczych zadań ochrony przyrody w Kongo. Władze działają tu pod kierunkiem króla Leopolda III, który złożył już wiele dowodów zainteresowania i znakomitego znanstwa spraw ochrony przyrody w kolonjach afrykańskich.

### Międzynarodowy Kongres Geograficzny,

który odbędzie się w lipcu 1938 r. w Amsterdamie, przewiduje w programie w Sekcji V. (*Paysage géographique*), punkt 3, poświęcony ochronie przyrody: «*Quels sont dans la civilisation moderne les principes sur lesquelles doit se baser la conservation des beautés du paysage?*» (Jakie są zasady nowoczesnej kultury, na których winna się oprzeć ochrona piękności krajobrazu?). Do punktu tego zgłoszony został z Polski następujący referat: «Założenia metodyczne ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce. typy ochrony i osiągnięte rezultaty» (referenci: A. W o d z i c z k o i J. C z e k a l s k i, Poznań).



## G. PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY.

### Nadesłane wydawnictwa polskie.

**Korsak Włodzimierz:** *Puszcza Rudnicka.*

Dookoła Polski, t. 4, Książnica-Atlas, Lwów—Warszawa, str. 53, 3 mapki, 14 ryc.

Popularny opis przyrody Puszczy Rudnickiej pod Wilnem i projekt stworzenia z niej wielkiego rezerwatu przyrodniczego.

**Czarnecki Wł., Inż. i Płończak T.:** *Lasy miejskie.*

Studja do ogólnego planu zabudowania miasta Poznania. Poznań 1936 (hektogr., nakł. Zarz. Miejs.).

Studjum urbanistyczne n. t. istniejących i potrzebnych lasów jako składnika zieleni miejskiej w Poznaniu — zawiera konkretne projekty nowych zalesień, uzasadnienie ich potrzeby na podstawie badania zasięgów i omówienie finansowej strony realizacji planu.

**Urbański Jarosław:** *Szkic fizjograficzny Wielkopolskiego Parku Narodowego pod Poznaniem.*

Odbitka z «Ziemi», zesz. 6, 1936, jako wydawn. Oddz. Poznań. Ligi Ochrony Przyrody.

Charakterystyka osobliwości przyrodniczych terenu, zwłaszcza świata roślinnego i zwierzęcego. Śliczne fotografie.

**Mniszek Tchorznicki Mieczysław:** *Ochrona przyrody na wsi.*

Nakład autora — Warszawa, str. 15.

Autor rozpatruje: 1. ideowe motywy ochrony przyrody; 2. sposoby ochraniań przyrody; 3. powody materialne, dla których trzeba chronić przyrodę.

**Mniszek Tchorznicki Mieczysław:** *Próba uporządkowania bibliografii łowieckiej w Polsce.*

Nakładem autora, Warszawa 1936, str. 37.

Jest to spis książek wchodzących w zakres łowiectwa, jakie ukazały się po r. 1918. Wychodząc z założenia, że «idea ochrony przyrody jest ściśle związana z pojęciem prawidłowego łowiectwa», autor uwzględnił także publikacje z tego zakresu.

**Turkowski Leonard:** *Dookoła Polski.*

Poznań 1935. «Ostoja» T. M. M., nr. 47. Cena 0.85 zł.

Jest to wesoła i oryginalna rewja krajoznawcza. Trzech druhów KSMł. obchodzi Polskę dookoła. Napotyka ją w tej podróży na różnych ludzi, którzy im o dany okolicach opowiadają. Rozmowy te przeplatane są śpiewem, tańcem, deklamacjami, wyświetlaniem przeźroczy i t. p.

Rewja ta dobrze zagrana może być doskonale udanym wieczorem teatralnym, dużo w niej bowiem nowych i oryginalnych efektów wzrokowych i słuchowych. Niektóre sceny odbywają się np. za kurtyną, dzięki czemu w grę wchodzi t. zw. teatr wyobraźni.

**Informator wycieczkowy dla szkół i młodzieży szkolnej Szkolne schroniska wycieczkowe. X. 1936.**

Wydawnictwo Ministerstwa W. R. i O. P. — Warszawa 1936, str. 411, liczne ryciny i mapki w tekście oraz mapa Polski za tekstem.

Obecny rocznik jest od zeszłorocznego mniej więcej o 1/4 większy. Układ treści pozostał jednak niezmieniony, dodano jedynie parę nowych artykułów. Część poświęcona ochronie przyrody pozostała w zasadzie niezmieniona, tylko spisy rezerwatów i zabytków przyrody uzupełniono do stanu z roku bieżącego.

**Szafer Władysław:** *Nasze wspólne zadania.*

Łowiec. 1. VI. 1936. Numer jubileuszowy wydany w 60-tą rocznicę założenia Towarzystwa.

Autor przedstawia wspólne cele i zadania myślistwa, ochrony przyrody i nauki oraz konieczność wzajemnej współpracy, która wszystkim trzem dziedzinom wyjdzie niewątpliwie na korzyść.

**Pac-Pomarnacki Leopold:** *O pardwie w Polsce.*

Łowiec Polski, nr. 13 i 14, 1936 r.

Autor opracował wyniki ankiety, zorganizowanej przez Sekcję Ochrony Pardwy przy Towarzystwie Łowieckim Ziemi Wschodnich, w sprawie ilości i rozmieszczenia pardw w woj. wileńskim, będącym — jak wiadomo — jedyną ostoją tych ptaków w Polsce. Zastrzegając się, że z wielu powiatów i gmin, o których wiadomo, że posiadają pardwy, brak jeszcze odpowiedzi, autor formułuje przecież wniosek ogólny, że «stan pardw w Polsce nie przedstawia się zbyt tragicznie», gdyż ilość okazów pardwy na wileńszczyźnie wynosi około 8.500 sztuk. Mimo tego uważa autor, że — ze względów biologicznych — czas otwarcia polowania na pardwy należałoby przesunąć z 16 sierpnia na 1 września i zamknąć okres polowania z dniem 15 listopada.

### Z wydawnictw zagranicznych.

**Death Valley National Monument.**

Wydawnictwo National Park Service. Washington 1935, str. 31, liczne ilustracje.

Jest to żywy, lecz rzeczowy opis przyrodniczy «Pomnika Natury Martwej Doliny» w Kalifornii, powołanego do życia rozporządzeniem Prezydenta z dnia 11 lutego 1933 r. Powierzchnia tego rezerwatu obejmuje 2.500 mil kwadratowych, z czego około 400 mil położonych jest poniżej powierzchni morza; najniższym punktem doliny, który jest zarazem najniższym punktem Stanów Zjednoczonych, jest Bad Water («Zła Woda»); leży on 276 stóp poniżej poziomu odpływu oceanu. Obfite pokłady boraksu stanowią jedyne lecz poważne bogactwo Doliny lecz są zarazem przyczyną niezmiernego ubóstwa życia organicznego i ograniczają osadnictwo ludzkie do bezpośredniego otoczenia kopalń. Osady te giną zupełnie na tle wielkich przestrzeni niezamieszkałej pu-



styni. Pustemi są przedewszystkiem góry, życie zwierzęce skupia się w częściach położonych poniżej poziomu morza. Wśród roślin trwałych główną rolę odgrywają formy krzaczaste (*Ephedra junerea*, *Salvia junerea* etc.) oraz kaktusy (*Echinocactus*, *Opuntia*, *Sclerocactus* etc.). Nieliczne drzewa żyją na dnie do-

liny, roślinność zielna rozwija się tylko okresowo pod wpływem obfitych deszczów, które nawiedzają dolinę w jesieni i zimie.

Prof. Dr Władysław Szafer.

Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia  
Publicznego do spraw ochrony przyrody.

## SUMMARY.

### National Parks.

The Tatra National Park.

The Commission of the Tatra National Park has been constituted. Among the members of the Commission, named by the Minister of Cults and Public Instruction, there are representatives of the Government — particularly of the Ministry of Cults and Public Instruction, the Ministry of Agriculture and the Ministry of Communication — of the Universities, of the Polish Tatra Society and the local population. The Commission held its first session on June 8-th 1936, under the presidency of professor W. Szafer. The Commission is subdivided in 8 subcommissions, viz. 1. Subcommission of communications and touristics, 2. Subcommission of shepherds, 3. Subcommission of forestry, 4. Subcommission of the protection of animals, of hunting and fishing, 5. Subcommission of the protection of plants, 6. Subcommission of the protection of landscape and unanimated nature, 7. Subcommission for the preservation of local and national customs in the Tatra, 8. Subcommission of law. To the Subcommissions belong the members of the Commission and the appointed specialists.

The Subcommission will discuss the different questions of the organisation of the National Park belonging to the sphere of their activity and will present their motions to the Commission. The next session of the Commission will be held in August, in Zakopane.

The activity of the Commission is based on the Polish law for the protection of nature from 10. III. 1934 and the protocole of the conference of the Polish and Czechoslovakian scientists, held in Cracow, in 1925.

The yearly Congress of the delegates of the Polish Tatra Society and the Polish League for the Protection of Nature on their yearly session, held in May and June, pronounced renewed resolutions in favour of the urgency of the definite organisation of the National Park in the Tatra.

### Reservations.

Three new forest reservations have been established by the Forest Authorities on the territory of the forest of Kampinos, distr. of Warsaw. Two of them are destined to protect different types of the Scots

pine forest and the aim of the third one is the preservation of the remnants of prehistoric, earthen works.

### Nature Monuments.

Among some old trees enlisted as nature monuments, the most important is the oak growing near the church in the village Trzcina (distr. of Jasło, central Carpathians). As far as it is known, the oak was planted when the church was being built, in 1551.

Apart from it, some other objects have been taken under protection. The palace garden, in the property Dowspuda (central Poland) with about 2000 trees of different species measuring from 16—130 cm in diameter and 18—20 m in height. The ruins of the castle from the XVI c. at Tęczynek (distr. of Cracow) with the surrounding forest, and the castle at Wiśnicz, XVIII c. (distr. of Cracow) with very fine trees growing near it.

In some lakes in the forestry Laska (Pomerania) have been observed many grazing cormorans (*Phalacrocorax carbo*). Their breeding places are probably to be found near Pendazig, on the German territory. According to the informations of the forest service, the presence of the cormorans in the mentioned forestry is a permanent phenomenon. This is the unique station of those birds in Poland and therefore deserves to be protected.

### Breeding of big game in Poland.

#### The Bison.

In May, was born in the Białowieża reservation one female bison. A 3 years old male bison, obtained by way of exchange from the bison herd at Pszczyna (Polish Silesia) was transported in April to Białowieża. — The herd of half bred bisons, living in the reservation of Smardzewice, increased of two newly born individuals.

#### The Elk.

The state of elks in Poland has attained presently a number exceeding 1000 specimens, from which more than 450 live in the hereditary estate Dawidgródek (Polesia).

The epidemical disease, from which the elks in Poland suffered during the past year, has ceased. The epidemic was determined by the veterinary Institutes



in Lwów, Bydgoszcz and Białoweża, as the Bolin-  
gers epidemic.

In the forest «Puszcza Rudnicka» (distr. of Wil-  
no) the exploitation of timber was stopped in those  
districts, where elks have their stations. That is the  
cause why several elks have remained in those places  
during the winter, while formerly all of them had  
emigrated.

According to the decision of the Section for the  
protection of the elk of the Polish League of Hunters  
Societies, the number of elks destined to be shot is 27  
specimens. Individual permissions should be given  
for the shooting of those animals which are ill, or  
for those which have unsatisfactory antlers.

#### The Bear.

In the East Carpathians, distr. of Perehińsko,  
Skole and Weldzisz live at present about 300 bears.  
In 1935, 4 bears were shot off.

In the Polish part of the Tatras mountains, as far  
as it is known, live 4 bears.

A very big male bear appeared in the spring of  
the current year in the hereditary estate of Dawid-  
gródek. It is probable that he has come in autumn  
from the Russian territory and spent the winter in  
the litter.

#### Organisation and Propaganda.

In Wilno a urbanistic Commission has been or-  
ganised with the scope of watching the elaboration  
of the plan of the town and its surroundings in har-  
mony with the postulates of the protection of history  
and nature monuments.

The Polish V. M. C. A. has organised as in the  
preceding years an excursion for boys «100 km  
around Cracow». Publications of the State Council  
for the Protection of Nature have been offered to the  
participants as a reward.

The 25 of April was celebrated in Poland as «The  
day of the forest». Relatively to this, professor Sza-  
fer has delivered a public lecture in Warsaw, enti-  
tled «The birth of the forest in the Tatras».

## SPIS TREŚCI

	Str.
A. Ustawy, rozporządzenia i zarządzenia władz państwowych . . . . .	1
B. Parki Narodowe	
Tatrzański Park Narodowy . . . . .	2
Park Narodowy w Pieninach . . . . .	9
Park Narodowy im. Żeromskiego w Górach Ś-to Krzyskich . . . . .	10
Park Narodowy w Białowieży . . . . .	10
Czarnohora w literaturze powieściowej . . . . .	10
C. Rezerwaty.	
Nowe rezerwaty w lasach państwowych . . . . .	11
Powiększenie rezerwatu «Puszczykowo-Ludwikowo» . . . . .	11
Rezerwat na szczycie Kornuty . . . . .	11
Rezerwat modrzewiowy w Tomkowie . . . . .	11
Inwentaryzacja rezerwatów cisowych . . . . .	12
Rezerwat z brzozą niską ( <i>Betula humilis</i> ) w Wiktorowie nad Notecią . . . . .	12
Projekt rezerwatu jeziora Mochel w Kamieniu Pomorskim . . . . .	12
D. Pomniki przyrody i historii.	
1. Ochrona roślin . . . . .	12
2. Ochrona zwierząt . . . . .	16
3. Ochrona przyrody nieożywionej . . . . .	17
4. Niszczenie . . . . .	17
E. Kronika krajowa:	
Sprawy organizacyjne . . . . .	19
Sprawy propagandowe i wiadomości bieżące . . . . .	21
F. Wiadomości z zagranicy . . . . .	22
G. Przegląd bibliograficzny . . . . .	23
Summary . . . . .	24



### 3 ALBUMY KARTKOWE

## PARKÓW NARODOWYCH, REZERWATÓW ORAZ RZADKICH GATUNKÓW ZWIERZĄT I ROŚLIN

WYDANE NAKŁADEM P. R. O. P.

Każdy album zawiera 12 kartek widokowych wykonanych artystycznie rotograwjurą.

Cena jednego albumu: 60 groszy.

DO NABYCIA W KSIĘGARNI KASY IM. MIANOWSKIEGO, WARSZAWA, PAŁAC STASZICA

### „SKARBY PRZYRODY“

KSIAŻKA ZBIOROWA

OPRACOWANA POD REDAKCJĄ

PROF. DRA WŁADYSŁAWA SZAFERA

WARSZAWA 1932

STRON 363, — RYCIN W TEKŚCIE 119

CENA ZŁ 12.— W OPRAWIE KARTONOWEJ

JEST TO  
PODRĘCZNIK  
OBEJMUJĄCY WSZYSTKIE  
DZIAŁY OCHRONY PRZYRODY  
I SZCZEGÓŁOWY SPIS BIBLIOGRAFJI

### „OCHRONA PRZYRODY“

ROCZNIK PAŃSTWOWEJ RADY  
OCHRONY PRZYRODY

W marcu 1936 r. ukazał się  
tom XV tego wydawnictwa

Stron 337+44, rycin 158, 1 tablica i 2 mapy.

Cena zł. 7.—

Czasopismo to daje co roku przegląd prac  
wykonanych na polu ochrony przyrody  
w Polsce, oraz informuje o analogicznych  
pracach w innych krajach. Zawiera też  
artykuły naukowe.

### ZAPISUJCIE SIĘ DO LIGI OCHRONY PRZYRODY!

WKŁADKA ROCZNA INDYWIDUALNA WYNOSI 3 ZŁOTE  
WKŁADKA DLA TOWARZYSTWA LUB KOŁA  
WYNOSI ROCZNIE PO 30 GROSZY OD OSOBY

ADRES ZARZĄDU GŁÓWNEGO LIGI OCHRONY PRZYRODY: WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 19.  
KONTO P. K. O. 17.410.